

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 16

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης. — Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Αἱ περὶ τόκου ἀντιλήψεις τῆς κλασσικῆς ἐλληνικῆς Γραμματείας καὶ ἡ περὶ τούτου διδασκαλία τῆς Α.Γ. καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Β' «Λόγος Παρακλήσεως». — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες. — Πρεσβ. Γερασίμου Ζαμπέλη, Ἡ «λειτουργία» τοῦ Ὁρθοδόξου Πληρώματος τῆς Λευκάδος τὴν περίοδο τῆς Λατινοκρατίας (1331-1797). — Ἀρχιμ. Μ. Φ., Ἐπισημάνσεις. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ ἸΕ' Κατήχησις πρὸς Φωτιζομένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. — Πρεσβ. Δημητρίου Βασιλειάδη, Ἡ ποιμαντικὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης. — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

«ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Δεκαπενθήμερο Περιοδικό

Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήναι
Τηλ. καὶ Fax 7218308

Ἐκδότης - Διευθυντής
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Προϊστάμενος
Σωκρ. Μαυρογόνατος. Τηλ. 72.10.734.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΙΑ'

Ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης στὸν «Λόγο εἰς τὸν Ποιμένα», ἀναφερόμενος στὸ ζήτημα τῆς ἐπαφῆς τῶν Ὁρθόδοξων μὲ αἰρετικούς, διατυπώνει τὴν ἐξῆς προτροπὴ: «Οἱ ἀδύνατοι ἅς μὴ συντρώγουν μὲ αἰρετικούς, καθὼς ἔχει λεχθῇ στοὺς ἱεροὺς κανόνες. Ὅσοι ὅμως εἶναι δυνατοὶ ἐν Κυρίῳ, ἐὰν προσκαλοῦνται καλοπίστως ἀπὸ ἀπίστους καὶ θέλουν νὰ πηγαίνουν, ἅς μεταβαίνουν πρὸς δόξαν Κυρίου (Ἀσθενεῖς μὲν αἰρετικοῖς μὴ συνεσθιέτωσαν, καθὼς ἐν τοῖς κανόσι εἴρηται) δυνατοὶ δὲν ἐν Κυρίῳ, ἐὰν ὑπὸ ἀπίστων πίστει προτρέπωνται καὶ θέλωσι πορεύεσθαι, πορευέσθωσαν πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν». (Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 394). Ὡστε ἡ διαλογικὴ ἐπαφή τῶν ἐπαϊόντων «δυνατῶν» Ὁρθοδόξων μὲ αἰρετικούς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη καλὸν ἀποτέλεσμα.

Ὁ καλὸς ποιμὴν δὲν παύει νὰ σπογγίζῃ καὶ καθαρίζῃ «ψυχὰς ρεορριπωμένας καὶ μάλιστα σώματα» (Αὐτ., σ. 395). Γι' αὐτὸ ὁ ὅσιος Ἰωάννης προτρέπει: «Λύτρωσε ἄλλους σὺ ποὺ λυτρώθηκες ἀπὸ τὸν Θεό· σὺ, ποὺ σώθηκες, σώσε αὐτοὺς ποὺ ὀδηγοῦνται στὸν (πνευματικὸ) θάνατο» (Αὐτ., σ. 396). Ἡ σωστικὴ αὐτὴ φροντίς σου «ἐστὶ τὸ μέγα ἐπαθλον παρὰ Θεῷ, ὑπὲρ πᾶσαν ἐργασίαν καὶ θεωρίαν ἀνθρώπων τε καὶ ἀγγέλων» (Αὐτ.). Ὁ καλὸς ποιμὴν ἐγκαταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα καὶ ζητεῖ τὸ «πεπλανημένον», χρησιμοποιώντας «πᾶσαν τὴν σπουδὴν, τὴν ἀγάπην, τὴν θέρμην, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἰκεσίαν» (Αὐτ., σ. 397).

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐξῆς προτροπὴ τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου πρὸς τοὺς φωτισμένους ἐξομολόγους: «Ἐὰν ἔχωμε προορατικὸ χάρισμα, ἅς μὴν εἰπόμε ἐμεῖς πρῶτοι τὰ σφάλματα στοὺς ἐνόχους, ἀλλὰ καλύτερα μὲ ὑπαινιγμοὺς ἅς τοὺς παρακινήσωμε νὰ τὰ ἐξομολογηθοῦν οἱ ἴδιοι· διότι ἔτσι μὲ τὴν ἐξαγόρευσι, τὴν ὁποία θὰ μᾶς κάμουν, παρέχεται σ' αὐτοὺς πλουσία συγχώρησις» (Αὐτ., σ. 398).

Ὁ καλὸς ποιμὴν θέλει τὰ λογικὰ πρόβατα νὰ συνδε-

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ὁ Σοφὸς Σειρᾶχ (Γ' καὶ Β' αἰὼν π.Χ.) συνιστᾷ εἰς τοὺς ἀδυνάτους ὅπως μὴ δανείζωσι τοὺς ἰσχυροτέρους αὐτῶν, διότι εἶναι φύσει ἀδύνατον οἱ ἰσχυροὶ νὰ ἐκβιασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀδυνάτων πρὸς ἀπότισιν τοῦ χρέους αὐτῶν: «Μὴ δανείσης ἀνθρώπῳ ἰσχυροτέρῳ σου· καὶ ἐὰν δανείσης, ὡς ἀπολωλεκὼς γίνου»⁴⁶. Ὁ αὐτὸς ἱερὸς συγγραφεὺς διδάσκει τὸ ἀμοιβαῖον καθήκον τοῦ δανειστοῦ, ὅστις ὀφείλει ὅπως παρέχῃ δάνειον τῷ πλησίον αὐτοῦ ἐν καιρῷ μάλιστα ἀνάγκης, καὶ τοῦ ὀφειλέτου ὅπως ἐπιστρέφῃ τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν συμφωνηθέντα χρόνον: «δάνεισον τῷ πλησίον ἐν καιρῷ χρείας αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀπόδος τῷ πλησίον εἰς τὸν καιρὸν»⁴⁷. Ὁ Σειραχίδης ἐκθύμως συνιστᾷ τὴν παροχὴν δανείου πρὸς τοὺς ἐπιδεομένους τοιοῦτου παρὰ τῶν δυναμένων, ἡ δὲ πρόφρων παροχὴ δανείων

εἶναι ἴδιον τῶν ἐλεημόνων καὶ τῶν τηρούντων τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐντολάς: «Ὁ ποιὼν ἔλεος δανεῖει τῷ πλησίον, καὶ ὁ ἐπισχύων τῇ χειρὶ αὐτοῦ τηρεῖ ἐντολάς»⁴⁸.

Καὶ τῷ ὄντι τὸ δάνειον εἶναι εἰδὸς τι ἐλεημοσύνης ὡς σαφῶς διδάσκει καὶ ὁ ψαλμῳδὸς τῆς Ἐκκλησίας: «Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔλεει καὶ δανεῖζει ὁ δίκαιος»⁴⁹. Τέλος ὁ αὐτὸς ἱερὸς συγγραφεὺς (Σειραχίδης) ὁμιλεῖ περὶ ὠρισμῆνης κατηγορίας ὀφειλετῶν, οἵτινες θεωροῦν τὸ δάνειον ὡς εὖρημα καὶ οὐχὶ ὡς καθήκον ἀποδόσεως. Τούτου ἕνεκα, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι οἱ ἄκρως ἀσυνεπεῖς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν υποχρεώσεων αὐτῶν ἐναντι τῶν δανειστῶν των, προεκάλεσαν λύπην μεγάλην εἰς τοὺς βοηθήσαντας αὐτοὺς εἰς στιγμὰς μεγάλης ἀνάγκης: «πολλοὶ ὡς εὖρεμα ἐνόμισαν δάνος καὶ παρέσχον πόνον τοῖς βοηθήσασιν αὐτοῖς»⁵⁰.

Ἐκ τῶν προειρημένων καταφαίνεται ὅτι ἡ

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 276 τοῦ ὑπ' ἀρ. 15 τεύχους.

θοῦν ὄχι προσωποπαγῶς μὲ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὸν Σωτῆρα Χριστόν. Γι' αὐτὸ ἐπισημαίνει ὁ ὅσιος Ἰωάννης: «Ἐξέτασε μήπως ἰδῆς δένδρα, τὰ ὅποια στὸν ἰδικό σου ἀγρὸ δὲν εὐδοκιμοῦν, ἐνὼ ἡμποροῦν ἴσως νὰ καρποφορήσουν σὲ ἄλλον ἀγρὸ. Αὐτὰ ἄς μὴν ἀμελήσωμε, μὲ συμβουλὴ γεμάτη ἀπὸ ἀγάπῃ, νὰ τὰ ἀποσπῶμε ἀπὸ τὸν ἰδικό μας ἀγρὸ καὶ νὰ τὰ μεταφυτεύωμε σὲ ἄλλον ἀγρὸ (καταλληλοτέρου πνευματικοῦ πατρὸς)» (Αὐτ.).

Ὁ πνευματικὸς πατὴρ πρέπει μὲ ξεχωριστὴ διάκρισι, ἀγάπῃ, φροντίδα καὶ πνευματικὴ δύναμι νὰ προσαρμόζῃ τὸ σωστικὸ ποιμαντικὸ ἔργο του στὶς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν συγκεκριμένων πνευματικῶν τέκνων του. Γι' αὐτό, στὴ συνέχεια, ὁ ὅσιος Ἰωάννης, χρησιμοποιοῦντας προφανῶς τὴν ἰδική του προσωπικὴ ἐμπειρία, τονίζει: «Αὐτοὺς, ποὺ ἐπιχειρήσαμε νὰ τοὺς εἰσαγάγωμε στὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων καὶ προσπαθήσαμε νὰ τοὺς δείξωμε τὸν Χριστὸ νὰ ἀναπαύεται ἐπάνω στὴν μυστικὴ τράπεζα, ὅταν τοὺς ἰδοῦμε νὰ θλίβονται καὶ νὰ στενοχωροῦνται

ἀπὸ τὸν ὄχλο καὶ μάλιστα σ' αὐτὰ τὰ πρόθυρα τῆς εἰσόδου, ἀπὸ τὸν ὄχλο ἐκείνων (τῶν πειρασμῶν καὶ προσώπων), ποὺ θέλουν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν, τότε ἄς τοὺς πιάσωμε ἀπ' τὸ χερί σὰν τὰ νήπια καὶ ἄς τοὺς ἐλευθερώσωμε ἀπὸ τὸν ὄχλο τῶν (κακῶν) λογισμῶν» (Ἐνθ' ἂν., σ. 399).

Ἐὰν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι πολὺ νήπιοι πνευματικῶς ἢ ἀδύνατοι, ὁ πνευματικὸς πατὴρ πρέπει τρόπον τινὰ νὰ τοὺς σηκώσῃ καὶ νὰ τοὺς κρατήσῃ στοὺς ὤμους «ἄχρις οὗ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου τῆς ἀληθῶς στενῆς παρελθῶσιν» (Αὐτ., σ. 400).

Γενικῶς κάθε πνευματικὸς πατὴρ καὶ κάθε ἡγούμενος μοναστηρίου πρέπει νὰ ἔχῃ μπροστὰ στὰ μάτια του κάποιο πρότυπο πνευματικοῦ ποιμένος, ὁ ὁποῖος εἶναι «πατέρων πατὴρ καὶ διδάσκαλος τῶν διδασκάλων..., τῇ ἄνω σοφίᾳ ὅλως ἡμφιεσμένος, ἀνυπόκριτος, ἐλεγκτικὸς, ἀκριβής, σώφρων, συγκатаβατικός, φαιδρὸς (χαρούμενος) τῇ ψυχῇ» καὶ «περισσότερα τῇ ἀκριβεῖα παιδαγωγεί» (Αὐτ.).

(Συνεχίζεται)

Παλαιὰ Διαθήκη διὰ πολλῶν ἱερῶν συγγραφέων αὐτῆς καταδικάζει τὴν ἐπαίσχυντον τοκοληψίαν καὶ ἐκμετάλλευσιν, δι' ἧς ἐπετείνετο ἡ καθόλου ἀθλιότης τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ ἡ τοκοληψία προκαλεῖ πολλὰ δεινὰ εἰς πάντα λαόν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Μωσαϊκὴ Νομοθεσία καὶ πολλοὶ ἱεροὶ συγγραφεῖς ἀμειλίπως καταδικάζουν τὸν ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸν χρημάτων ἢ καὶ εἰδῶν μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, διότι θεωροῦνται μία οἰκογένεια καὶ εἶναι ἀδελφοί, ἐνῶ ὁ Ἰσραηλίτης ὁ δανειζὼν χρήματα εἰς ἄλλοεθνή θὰ λαμβάνῃ τόκον: «τῷ ἄλλοτρίῳ ἐκτοκιεῖς, τῷ δὲ ἀδελφῷ σου οὐκ ἐκτοκιεῖς, ἵνα εὐλογῇ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομησάμενος αὐτήν»⁵¹. Τῆς σταθερᾶς καὶ κατηγορηματικῆς ταύτης διδασκαλίας τῶν Παλαιοδιαθηκικῶν κειμένων ἀφίσταται γνώμη τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου (Θ' π.Χ. αἰών) ἐκφερομένη ἐν τῷ Δ' ἱερῷ βιβλίῳ τῶν Βασιλειῶν. Ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ ζηλωτοῦ Προφήτου Ἡλίου τοῦ Θεοβίτου (I' καὶ Θ' π.Χ. αἰών), Ἐλισσαῖος, εἰς ὑποβληθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἐρώτησιν ὑπὸ χήρας τινὸς γυναικός, ἐὰν ὀφείλῃ νὰ ἀποδώσῃ τὸ δάνειον μετὰ τοῦ τόκου, τάσσεται ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς καταβολῆς τῶν τόκων, οὓς προεκάλεσεν ὁ δανεισμὸς χρημάτων: «Καὶ ἦλθε καὶ ἀπήγγειλε τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπεν Ἐλισαίῃ· δεῦρο καὶ ἀπόδου τὸ ἔλαιον καὶ ἀποτίσεις τοὺς τόκους σου, καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου ζήσεσθε ἐν τῷ ἐπιλοίπῳ ἐλαίῳ»⁵².

Ἄκρως θλιβεράν εἰκόνα τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραὴλ καθόλου παρέχουσι πάντες οἱ Προφῆται, μάλιστα δὲ ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ (Ζ' καὶ Στ' π.Χ. αἰών). Κατὰ τὸν εἰρημένον Προφήτην ἐν Ἱερουσαλὴμ πᾶσα ἔννοια ἠθικῆς ἐξέλιπε. Πορνεῖαι καὶ εἰδεχθεῖς μοιχεῖαι⁵³, δωροδοκίαι⁵⁴ καὶ τοκοληψίαι⁵⁵, καταπίσεις καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν χηρῶν, τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ξένων⁵⁶, τελεία χαλάρωσις τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν καὶ ἀποσύνθεσις τῆς οἰκογενείας⁵⁷, φόνοι καὶ δολοφονίαι ἦσαν αἱ κύριαι ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς⁵⁸, ὥστε ὁ Προφήτης δὲν διστάζει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν Ἀγίαν Πόλιν ὡς «πόλιν πλησθεῖσαν ἀδικίας καὶ ἀκαθαρσίας»⁵⁹, ὡς «πόλιν τῶν αἱμάτων»⁶⁰ καὶ ἄλλοτε ἐπιγραμματικῶς νὰ λέγῃ: «ἐπληθύνετε νεκροὺς ὑμῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἐνεπλήσατε τὰς ὁδοὺς αὐτῆς τραυματιῶν»⁶¹.

Καὶ ὁ σύγχρονος τοῦ Ἰεζεκιήλ, Προφήτης Ἱερεμίας (Ζ' καὶ Στ' π.Χ. αἰών), ἐν ἐκ τῶν πολλῶν αἰτίων τῆς ἐπικειμένης τιμωρίας τοῦ Ἰσραὴλ⁶² θεωρεῖ τὴν ἀνελικρύνειαν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, μάλιστα δὲ τὴν τοκοληψίαν: «τόκος ἐπὶ τόκῳ καὶ δόλος ἐπὶ δόλῳ· οὐκ ἤθελον εἰδέναι με, φησὶ Κύριος»⁶³.

Τούτου ἔνεκα, ἐπειδὴ τὸ ἐπαίσχυντον καθεστῶς τῆς τοκοληψίας καὶ τῆς παντοίας ἐκμετάλλευσως ὁσημέραι ἐπεβάλλετο ἐν τῷ Κράτει τοῦ Ἰσραὴλ σταθερῶς προπαρασκευάζων τὴν παντελὴ κατάρρευσιν αὐτοῦ, κραυγαλέαι αἱ ἐπικρίσεις ἀκούονται τῶν Προφητῶν κατὰ τοῦ καθεστῶτος τῆς πολιτικοκοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

(Συνεχίζεται)

46. Σοφία Σειράχ, 8,12.

47. Σοφία Σειράχ, 29,2.

48. Σοφία Σειράχ, 29,1.

49. Ψαλμός, 36,26.

50. Σοφία Σειράχ, 29,1.

51. Δευτερονομίου, 23,21.

52. Δ' Βασιλειῶν, 4,7.

53. Ἰεζεκιήλ, 22,11.

54. Ἰεζεκιήλ, 22,12. Βλ. καὶ Ἀντωνίου Γ. Κόμπου, Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης, Περὶ Δωροδοκίας, Ἀνάτυπον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 60 (1977), σελ. 223-227, Θεσσαλονίκη, 1977.

55. Αὐτόθι καὶ Ἰεζεκιήλ, 18,8. 18,13. 18,17: «δῶρα ἐλάβαν ὅσας ἐν σοὶ, ὅπως ἐκχέωσιν αἷμα, τόκον καὶ πλεονασμὸν ἐλάβαν ὅσας ἐν σοὶ καὶ συνετελέσω συντέλειαν κακίας σου τὴν ἐν καταδυναστείᾳ, ἐμοῦ δὲ ἐπελάθου, λέγει Κύριος».

56. Ἰεζεκιήλ, 22,7.

57. Αὐτόθι.

58. Ἰεζεκιήλ, 9,9. 11,6.

59. Ἰεζεκιήλ, 9,9. 21,1. 23,37. 24,9.

60. Ἰεζεκιήλ, 22,2. 24,9.

61. Ἰεζεκιήλ, 11,6. Βλ. καὶ Βασιλείου Βέλλα, Θρησκευτικὰ καὶ Προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Τόμος Β', σελ. 120, Ἀθήναι, 1963.

62. Ἱερεμίου, 9,1-26.

63. Ἱερεμίου, 9,6: «Τόκος ἐπὶ τόκῳ» κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ἢ φράσις αὕτη ἔχει «ἀδικίαν ἐπὶ ἀδικίας», μετάφρασις Ἀθανασίου Χαστούπη, Παλαιὰ Διαθήκη, ἔκδοσις Δ. Δημητράκου, Τόμος Β', σελ. 638. Πρβλ. Ψαλμόν, 54,12: «καὶ ἀδικία, καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος καὶ δόλος».

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας

Ἐνημερώνει ὑπεύθυνα γὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας. Κυκλοφορεῖ τὴν 1η καὶ 16η κάθε μήνα.

Β' «ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ»

Του Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

β) **Διαφώτιση:** Ὁ χριστιανικὸς λόγος πρέπει ἐπίσης νὰ διαφωτίζει τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ὀνόμασε «κατήχηση» τὸ πρῶτο στάδιο τῆς εἰσδοχῆς τῶν νέων μελῶν τῆς καὶ τοῦτο ἀσφαλῶς τὸ ἔκανε ὄχι τυχαία καὶ χωρὶς λόγο. Ἡ καθιέρωση τῆς Κατήχησης τῶν προσερχομένων στὴν πίστι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα ἐπὶ τρία ὁλόκληρα χρόνια, φανερῶνει τὴ βαθιὰ πεποίθηση τῶν πρώτων χριστιανῶν γιὰ τὴν ἄγνοια, στὴν ὁποία εὐρίσκεται κάθε μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ ἀνάγκη διαφωτίσεως ποὺ ἔχει. Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ λειτουργικὴ διαδικασία ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν Κατήχηση, τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ὀνομαζόταν «φώτισμα», τὴν ἴδια μαρτυρία καταθέτει: τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία θεωροῦσε ὡς πρωταρχικῆς σημασίας ἀνάγκη γιὰ κάθε ἄνθρωπο, τὴ διδασχὴ, τὴ διαφώτιση, τὴν οὐσιαστικὴ ἐνημέρωση καὶ πληροφόρηση (πρβλ. «τῶν πρὸς τὸ Ἅγιον Φώτισμα εὐτρεπιζομένων...», Εὐχὴ θ. Λειτουργίας προηγιασμένων).

Τὸ ἴδιο, ἐξάλλου, μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ χριστιανικὴ λατρεία χαρακτηρίσθηκε ἐξ ἀρχῆς ὡς «λογικὴ λατρεία» (Ρωμ. ιβ' 1). Καὶ τοῦτο διότι τὰ ἐξωχριστιανικὰ θρησκευτά ἀπουσίαζε ἐντελῶς τὸ στοιχεῖο τοῦ λόγου, ὅπως εἶπαμε.

γ) **Στήριγμα (παράκληση):** Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πιστοὶ καὶ μὴ πιστοί, κλονιζόμαστε, χάνουμε τὴν πνευματικὴ μας ἁρμονία καὶ ἰσορροπία καὶ πέφτουμε. Πέφτουμε συχνὰ καὶ ἐπανειλημμένα. Ἐρχομε, λοιπόν, ἀνάγκη ἐνισχύσεως, στηρίξεως καὶ ἀνορθώσεως.

Ὁ χριστιανικὸς λόγος πρέπει νὰ ἐνισχύει, νὰ στηρίζει, νὰ ἀνορθώνει. Τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα στὴν ἐποχὴ μας πρέπει νὰ εἶναι μιὰ ἀντήχησι τῆς παρακλητικῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων: «*Ἰσχύσατε χεῖρες ἀνεμμένα (κοιμένα χέρια) καὶ γόνατα παρατελμένα... Ἰσχύσατε καὶ μὴ φοβεῖσθε... ὁ Θεὸς ἥξει καὶ σώσει ὑμᾶς*» (Ἡσ. λε' 3-4). Ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ἐπίσης, ἀναφερόμενος στὸν παρακλητικὸ χαρακτήρα τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, χρησιμοποίησε πάλι δύο σχετικὲς εἰκόνες: «*Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει (δὲν θὰ σπάσει) καὶ λίνον τυφόμενον (λυχνάρι ποὺ τρεμοσβήνει) οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκ-*

βάλλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν» (μέχρις οὗτου, ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὑπερνικήσει τὴν κρίσιν ποὺ διέρχεται· μβ' 1-4). Κάνει ἐντύπωση τὸ γεγονός ὅτι τὸν προφητικὸ αὐτὸ λόγο τὸν ἐπανέλαβε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, προφανῶς διότι θεώρησε ὅτι ἐκφράζει ἀπόλυτα τὸν παρακλητικὸ χαρακτήρα τῆς ἀποστολῆς του (Ματθ. ιβ' 20).

Τὸν ἴδιο, ἐπομένως, ρόλος πρέπει νὰ διαδραματίζει καὶ ὁ κηρυττόμενος, προφορικῶς καὶ γραπτὸς, θεῖος λόγος. Νὰ ἐνισχύει, νὰ στηρίζει καὶ νὰ παρακαλεῖ τοὺς ἀγωνιζομένους ἀνθρώπους. Νὰ εἶναι «λόγος παρακλήσεως». Ἡ φωνὴ καὶ ἡ ἔκκλησι τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς προφήτες τοῦ κάθε ἐποχῆς ἀντηχεῖ διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι σήμερα: «*Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου. Τερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτήν*» (Ἡσ. μ' 1-2).

δ) **Δυνατότητα τῆς ἀλλαγῆς:** Ὁ χριστιανικὸς λόγος πρέπει ἀκόμη νὰ πείθει τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους γιὰ τὴ δυνατότητα τῆς ἀλλαγῆς.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν ἀμφισβητοῦν τὰ κηρυττόμενα ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν Ἀμβώνα, ἀλλὰ διερωτῶνται γιὰ τὴ δυνατότητα ἐφαρμογῆς τους, γιὰ τὸ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθοῦν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο, ἐπομένως, ποὺ περιμένουν νὰ ἀκούσουν ἀπὸ ἓναν ἱεροκήρυκα εἶναι τὸ πῶς θὰ μπορέσουν νὰ κάνουν βίωμα καὶ πράξη τους τὸν εὐαγγελικὸν λόγο. Τὸ παντοτινόν, ἄλλωστε, πρόβλημα τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ὅτι δὲν θέλει, ἀλλὰ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει τὸν χριστιανικὸν τρόπο ζωῆς. Δὲν τοὺς λείπει ἡ ἐπιθυμία ἀλλαγῆς. Ἡ θέλησή τους, ὅμως, εἶναι τραυματισμένη καὶ ἡ δύναμή της φαλκιδευμένη, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως. Ὁ ἀρχαῖος Ἀρχιμῆδης ἔλεγε προφητικά: «Δός μοι πᾶ (ποῦ) στῶ (νὰ στηριχθῶ) καὶ τὰν γᾶν (τὴν γῆν) κινήσω!» Τὸ ἴδιο ἐπαναλαμβάνει καὶ κάθε ἄνθρωπος: «Ποῦ θὰ βρῶ τὴ δύναμιν νὰ ζήσω τὸν χριστιανικὸν τρόπο ζωῆς!»

Οἱ ἀκροαταὶ τοῦ θεῖου λόγου δὲν εἶναι ἄγγελοι, ἀλλὰ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα **μεταπτωτικοί** ἄνθρωποι, φθαρτοὶ δηλαδὴ καὶ θνητοὶ καὶ γι' αὐτὸ ἁμαρτωλοί, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦν τὸν προπτωτικὸν τρόπο ζωῆς καὶ κοινωνίας μὲ τὸν Θεόν, δὲν θὰ ἀμάρταναν οὔτε θὰ εἶχαν τίς ἀνάγκες, τὰ προβλή-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 278 τοῦ ὑπ' ἀρ. 15 τεύχους.

Ἀνέκδοτη Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης*

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ριζούτας κ. Μακαρίου

Ἦδη ἔκτοτε προέβλεπε τὸ προφητικὸν τοῦ Ἀποστόλου ὅμμα, τὰ σημεῖα τῆς ἐπερχομένης θυέλλης καὶ τοῦ φοβεροῦ πυρός, δι' ὧν ἔμελλον νὰ διέλθωσιν ἐκείναι αἱ πρωτόγονοι τῆς Μακεδονίας Ἐκκλησίαι καὶ πάσαι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ ἐδίδασκε γράφων πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, τὸ μόνον μέσον, οὗτινος ἔχρηζον καὶ ἐκεῖναι καὶ χρῆζομεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἐξουδετερωμέν τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ, τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος, ἐνότητα ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ, ἐνότητα καθ' ἣν ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι ὀφείλουσι νὰ λησμονήσωσι τὰς χωριζούσας αὐτὰς διακρίσεις καὶ ν' ἀποβάλλωσι τὰς ἀναμέσον αὐτῶν διαφοράς, ἂν θέλωσι νὰ γίνωσι κάτοχοι δυνάμεως, ἥτις θὰ ἡδύνατο νὰ περιγραφῇ μόνον ὡς βάπτισμα ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ καὶ πυρὶ.

Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν οὐδέποτε ἡ πίεσις καὶ ἡ θύελλα ὑπῆρξαν μεγαλειότεραι σήμερον εἴπερ ποτὲ καὶ πανταχοῦ μὲν ἐνθα ὁ ἐχθρὸς, ὡς λέων ὠρονόμενος, περιφέρεται ζητῶν τίνα καταλή, καὶ ἐνθα αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἐριδες μετὰ μυστηριώδους καὶ σχεδὸν εἰπεῖν διαβολικῆς πικρίας ἐξάπτουσι τὰ πάθη ἀναμέσον τῶν ἀγίων καὶ ἐκλε-

κτῶν καὶ λιμαίνονται τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, αἵτινες παρουσιάζουσι κατὰ τοὺς νῦν μάλιστα χρόνους τὸ οἰκτρὸν θέαμα οἰκίας διηρημένης καθ' ἑαυτὴν καὶ βασιλείας μεμερισμένης καὶ βαινούσης εἰς προφανῆ ἐρήμωσιν καὶ καταστροφὴν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα ἐν τοῖς μακεδονικοῖς τούτοις τόποις, ἐνθα καλούμενοι χριστιανοὶ κατ' ἀκολουθίαν τῶν θρησκευτικῶν καὶ φυλετικῶν αὐτῶν ἐριδῶν εἶναι πεπληρωμένοι τηλικαύτης ἐχθροπαθείας, ἥτις εἶναι ξένη καὶ οὐδ' ὀνομάζεται καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐθνικοῖς καὶ ἀπίστοις, ἀφοῦ προβαίνουν κατ' ἀλλήλων οἱ χριστιανοὶ ἀδελφοὶ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς κακεντροχειίας καὶ ἀθλιότητος καὶ αἱ ἐν Χριστῷ κοινότητες διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον συνταράσσονται καὶ κοχλάζουσιν ἐξ ἀγρίων κυμάτων ὀργῆς, ἐκδικήσεως, ἀντεγκλήσεων καὶ αἰσχύος καὶ ὀδύνης ἀφορήτου. Ἐκ τούτων πάντων καὶ ὁ πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν πόθος, ὃν ἔτρεφον πάντοτε ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ κατέστη ἀπαίτησις τὰ μέγιστα ἐπιτακτικὴ καὶ ἡ ἀξία τῶν μεγάλων ἀποφάσεων τοῦ πρὸς ἔνωσιν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν Συνεδρίου τῶν ἐν Λαμβιηθῷ Ἐπισκόπων ἀπείρως πολῦτιμος καὶ ἀνεκφράστως εὐλογημένη.

Ἐστρεψα τὸν λογισμὸν καὶ τὴν καρδίαν μου πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ ἀνεμνήσθην τῶν πρὸς ἔνωσιν τῶν

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 280 τοῦ ὑπ' ἀρ. 15 τεύχους.

ματα καὶ τὶς ἀδυναμίες ποὺ ἔχει τώρα ἡ μεταπτωτική, φθαρτὴ καὶ θνητὴ φύση τους. Τὸ βασικὸ καὶ οὐσιαστικὸ αὐτὸ στοιχεῖο πολλοὶ χριστιανοὶ ὁμίληται φαίνεται ὅταν νὰ τὸ ἀγνοοῦν ἢ ὅταν νὰ μὴ τὸ λαμβάνουν σοβαρῶς ὑπόψιν. Ἡ παραθεώρηση ὁμῶς τῆς μεταπτωτικῆς κατάστασης τῆς ἀνθρώπινης φύσης κάνει πολλὰ χριστιανικὰ κηρύγματα ἐντελῶς ἀνεδαφικά καὶ ἀπροσγείωτα.

Ἐδῶ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ διευκρίνιση. Τὸ λάθος, ἐν προκειμένῳ, δὲν βρίσκεται στὸ περιεχόμενον τῶν ἐξαγγελλομένων χριστιανικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ στὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο αὐτὲς παρουσιάζονται καὶ ἰδίως στὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ζητεῖται ἡ ἐφαρμογὴ τους. Οἱ λειτουργοί, λοιπόν, τοῦ θείου λόγου κάνουν πολλὰς φορὰς τὸ λάθος νὰ νομίζουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἁγιασθεῖ καὶ νὰ τελειωθεῖ, ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη. Αὐτὸ ὅμως ἰσχύει μόνον γιὰ τὸ πρῶτο στάδιον τοῦ χριστιανικοῦ βίου, γιὰ τὴν μετάνοια. Ἡ μετάνοια πρέπει νὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ καὶ ἄμεση, ὡποσδήποτε. Ὁ χριστιανικὸς ὅμως τρόπος ζωῆς ἔχει πολλὰ στάδια καὶ κλιμακώνεται σὲ ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώ-

που. Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ πολιτεία προϋποθέτει καθημερινὴν προσπάθεια καὶ σκληρὸν ἀγῶνα, στὸν ὁποῖο συμπεριλαμβάνονται πτώσεις καὶ ἀναστάσεις, χαρές, ἀλλὰ καὶ δάκρυα (χαρμολύπη), καθὼς καὶ ἀδιάλειπτη μυστηριακὴ ζωὴ.

Ὁ Θεός, ἐξάλλου, ἀποβλέπει ὄχι τόσο στὴν κατάστασιν ποὺ βρίσκεται σήμερον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ σ' αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ὁρθόδοξη πνευματικότητα, ὅπως τὴν ἐκφράζει ἡ Ἐκκλησία, ἐπιμένει ὄχι τόσο στὴν ἁμαρτωλὴν κατάστασιν ποὺ βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ στὴν μετάνοια καὶ στὴν ἐπιλογὴ τῆς ὁδοῦ τῆς μετάνοιας. Σὲ ὅλες τὶς προσευχὰς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ χριστιανικὴ ζωὴ παρουσιάζεται ὡς μιὰ δυναμικὴ πορεία ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς ἁμαρτίας (τὸ μεταπτωτικὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου) στὴν κατάστασιν τῆς χάριτος (στὸ ἐν Χριστῷ γίνεσθαι).

Ὁ ἐξαγγελλόμενος, λοιπόν, χριστιανικὸς λόγος πρέπει νὰ ἀποκαλύπτει καὶ νὰ ὑποδεικνύει τὰ μυστικά τῆς θεϊκῆς δυνάμεως, ἢ ὅποια μπορεῖ νὰ ἀναγεννᾷ καὶ νὰ ἀνακαινίζει «πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Εὐχὴ τοῦ Βαπτίσματος).

Ἐκκλησιῶν γενομένων ἐκείνων τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας διαβημάτων. Πεποίθησιν δὲ τρέφων πάντοτε ἀκράδαντον ὅτι αἱ μεγάλοι τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου ἀποφάσεις εὐρίσκονται ἐν πλήρει ἰσχύει, διότι προφανέστατα λόγοι ὑψίστου καὶ γενικωτάτου διὰ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης ὑπηγόρευσαν τὰς ὄντως μεγάλας χριστιανικὰς ἐκείνας ἀποφάσεις, ἐθεώρησα ἱερὸν καθήκον νὰ προσέλθω πρῶτος αἰρῶν τὸ κάλυμμα τῆς ἀναμέσον τῶν ἀδελφῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ὑψισταμένης ψυχρᾶς ἀδιαφορίας καὶ οἰκτρᾶς ἀγνωσίας καὶ θύγων χορδᾶς, αἰτνες ἀναμφιβόλως εὐγενῶς θέλουσι δυνηθῇ ἐν ταῖς ὑμετέραις χριστιανικαῖς ψυχαῖς, ποιῶμαι ἔκκλησιν εἰς τὰ μεγάλα ὑμῶν αἰσθήματα καὶ ὑποβάλλω τὰ ἀκόλουθα:

Ἄν τὸ μέγα καὶ εὐλογημένον ἔργον τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως μετὰ ὅλην δεκαετίαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἐν Λαμβιθῷ συνεδρίου ἔστη ἀρτὸν καὶ σχεδὸν εἰπεῖν οὐδὲ βῆμα ποδὸς τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς ἐχώρησε πρὸς τὰ ἐμπρός, ζητητέα τὰ κυριώτατα αἶτια καὶ ἐν τῇ ἀσημάντῳ μὲν καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἀνεπαίσθητῳ θεολογικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ κινήσει, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς δογματικῶς ἀποκεκρυσταλλωμένας καὶ μὴ τολμῶσας μὴδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ μετακινῶσιν ὅρια, ἃ καλῶς οἱ πατέρες αὐτῶν ἔθεντο, Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ κυρίως, συγχωρήσατέ μοι νὰ εἶπω ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῷ ὅτι αἱ τοῦ ὑμετέρου Συνεδρίου ἀποφάσεις ἀκριβοῦς τῆς στιγμῆς χρονοτριβοῦσι, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐν τῷ σταδίῳ τῶν λόγων μὴπω προβάσαι εἰς ἔργον καὶ ἐκτέλεσιν. Ἀνετέθη, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, τοῖς Ἀγγλικανικοῖς Ἐπισκόποις νὰ δράττωνται πάσης εὐκαιρίας πρὸς βεβαίωσιν ὅτι εἶναι ἀλήθεια θεία καὶ ἐξ Ἀποκαλύψεως πάντες οἱ χριστιανοὶ ν' ἀποτελῶσι καὶ ὁρατῶς ἐνότητ' ἀνέλαβον οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ὡς εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, νὰ ἔρχονται εἰς σχέσεις καὶ στενωτέραν καὶ ἐγγυτέραν συνεννόησιν εἴτε προσωπικῶς εἴτε δι' ἐπιστολῶν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων· Πατριαρχῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Πλὴν ὅποσαι ἐκκλησιαστικαὶ καὶ ἄλλαι κατὰ τὴν παρελθούσαν δεκαετίαν εὐκαιρίαι παρουσιασθεῖσαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀφέθησαν νὰ παρέλθωσιν ἀπαρτήρητοι καὶ οἱ λόρδοι Ἐπίσκοποι τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Labeth συνεδρίου ἦτο ἐπιθυμητὸν νὰ τείνωσι πρῶτοι χεῖρα συνδιαλλαγῆς καὶ εὐκαίρως ἀκαίρως νὰ δράττωνται πάσης περιστάσεως πρὸς δυνατὴν κατόρθωσιν τοῦ μεγάλου τούτου τῆς ἐνώσεως ἔργου, ὅμως οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἐπράξαν πρὸς ἐπίτευξιν ἐγγυτέρας ἀναμέσον τῶν Ἐκκλησιῶν συνεννοήσεως· συνεννοήσεως, καθ' ἣν ὁ διεσπασμένος λαὸς τοῦ Θεοῦ ταῖς εὐλογηταῖς αὐτῶν προσπαθείαις εἰς ἓν σῶμα συναρμολογούμενος δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φρονήματος ἐμελλε νὰ ἐργασθῇ ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἑνώσιν καὶ ἐδραῖωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ χρι-

στιανικοῦ κόσμου. Ὁ νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεῦων Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Ἰωακείμ εὐθύς ἅμα τὸ δεύτερον πρὸ ἐξαετίας ἀνῆλθε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἐδημοσίευσεν δι' Ὑπομνήματος, ὃν ἔτρεφε καὶ τρέφει ἐν τῇ καρδίᾳ του πόθον πρὸς ἑνώσιν τῶν διεσπασμένων καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις φερομένων μεγάλων καὶ κολοσσιαίων κλόνων τοῦ ἐνὸς κορμοῦ τοῦ παγκοσμίου χριστιανικοῦ δένδρου ὑπὸ τὴν δροσοβόλον σκιὰν τοῦ ὁποίου κατασκηνοῦσιν ἑκατομμύρια πιστῶν. Ἀλλὰ εἰς τὴν χριστιανικὴν του φωνὴν οὕτω εἶδομεν ἀποκραιομένην παρήγορον καὶ χαρμόσυνον ἐκ μέρους τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἀπάντησιν. Ἐν ταῖς πατριαρχικαῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐν ταῖς αὐτοκεφάλαις Ἐκκλησίαις Ἑλλάδος καὶ Κύπρου ἐπῆλθον ἐκκλησιαστικὰ ἀλλεπάλληλα γεγονότα, ζωηρῶς ἀπασχολήσαντα καὶ ἐκάστην ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαν καὶ ἀπάσας ὁμοῦ τὰς ἐν Ἀνατολῇ ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας. Τανῦν ἔτι ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς Ἐπαρχίαις τοῦ τουρκικοῦ Κράτους πολλαὶ πληγαὶ διατηροῦνται ἀνοικταὶ ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας καὶ φιλόανθρωπός τις Σαμαρείτης δὲν φαίνεται ὁδεύων κατὰ τὴν ἄγουσαν πρὸς τοὺς δεινοπαθοῦντας, ἵνα ἐπιδέσῃ τὰς πληγὰς τῶν ἐμπεσόντων εἰς τοὺς ληστὰς ἐκλεκτῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ἐπιχέων οἶνον σωτηρίου καὶ ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως ἐπὶ τὰς πληγὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὕτως ἀφέθημεν ἔρμαιον δεινῶν καὶ βαρυντάτων δοκιμασιῶν πρὸς μεγάλην χαρὰν τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου καὶ πρὸς ἀπαραμύθητον θλίψιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, λαοὶ ἀδελφικοὶ καὶ χριστιανικοὶ, ὧν ὑψιστος νόμος ἔδει νὰ εἶναι τὸ ζῆν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐνότητι καὶ ἔχειν ὡς βάσιν πίστεως καὶ θεμέλιον ἐλπίδος ἐν καὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα τοῦ Χριστοῦ, φρόνημα, ὅπερ οὐχὶ ἀνθρώπινοι ἀδυναμίαι καὶ φυλετικὰ πάθη καὶ ἐθνικαὶ φιλοτιμίαι καὶ ὑστερολογισμοὶ ἐγκόσμοι, ἀλλ' οὐδὲ ὅλη τῆς γεέννης ἡ καταχθόνιος δύναμις οὐδ' ὅλαι αἱ βαρεῖαι πύλαι τοῦ Ἄδου ἔπρεπε νὰ εἶναι ἱκαναὶ νὰ ματαιώσωσι καὶ διασπάσωσι καὶ ἀφανίσωσι. Ὅπόσον ἐν πᾶσι τούτοις ἐπιθυμητὴ καὶ παρήγορος ἀλλὰ καὶ εὐλογητὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ γόνιμος εἰς μεγάλα ἀποτελέσματα ἡθέλεν εἶσθαι ἡ φιλάδελφος πρὸς ἀλληλοσπαρασσομένους ἀδελφοὺς φωνὴ καὶ ἐιλικρινὴς ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐν Ἀνατολῇ διαμάχαις παρέρμβαις τῆς Ὑμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τῶν εὐσεβεστάτων αὐτῆς Ἐπισκόπων, ὅσοι συμφώνως πρὸς τὰς μεγάλας ἀποφάσεις τοῦ Ὑμετέρου Συνεδρίου ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς διδασκαλίαν καὶ βεβαίωσιν ὅτι εἶναι ἀλήθεια Θεοῦ τὸ νὰ φρονῶμεν οἱ πάντες ἐν καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν μὲν τῆς θεολογικῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀκριβείας, ὅπερ χαλεπώτερον, ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς πρακτικῆς ἀγάπης καὶ ἀγνόητος καὶ ἐνότητος, τοῦθ' ὅπερ εἶναι τὸ ὑψίστον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ δυσχερέστατον καθήκον παντὸς χριστιανοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

558. Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο ἢ μετὰ τὸ κήρυγμα πρέπει νὰ λέγεται ἡ ἐκτενὴς («Εἵπομεν πάντες...») ἢ ἀπ' εὐθείας νὰ λέγεται ἡ ἐκφώνηση «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...» ἢ νὰ λέγεται ἡ συναπτὴ «Ἐτι καὶ ἔτι...» καὶ μετὰ ἡ ἐκφώνηση «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...», ὅλα δὲ τὰ ἄλλα μυστικῶς ἢ νὰ παραλείπονται; (Ἐρώτηση π. Χ. Β.)

Ἡ ὁρθὴ καὶ ἀρχαία τάξη, ποὺ εἶναι ἀποτυπωμένη στὰ ἐν χρήσει σήμερα Εὐχολόγια καὶ Ἱερατικά, εἶναι νὰ λέγεται, μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ἡ ἀμέσως μετὰ τὸ κήρυγμα, ἡ ἐκτενὴς μετὰ τὴν ἐκφώνηση «Ὅτι ἐλεήμων...», τὰ κατηχούμενα μετὰ τὴν ἐκφώνησίν τους «Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν...», ἡ μικρὰ συναπτὴ ποὺ εἰσάγει τὴν α' εὐχὴ τῶν πιστῶν («Ἐτι καὶ ἔτι...») καὶ ἡ ἐκφώνησή της «Ὅτι πρέπει σοι...», ἡ δευτέρα μικρὰ συναπτὴ ποὺ εἰσάγει τὴν β' εὐχὴ τῶν πιστῶν καὶ ἡ ἐκφώνησή της («Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...»). Αὐτὴ ἡ τάξη ὑπάρχει σ' ὅλα τὰ χειρόγραφα καὶ στὰ ἐντυπα καὶ τηρεῖται στὰ μοναστήρια καὶ στὶς οἰαβικὲς Ἐκκλησίαις ἀπαρατήτως καὶ μέχρι σήμερα. Ἡ ἴδια τάξη ἴσχυε καὶ στὶς ἐλληνικὲς ἐνοριακὲς ἐκκλησίαις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι περὶ τοὺς ἀρχεὺς τοῦ αἰῶνα μας. Ὅσοι πρόλαβαν νὰ ἀκούσουν παλαιοὺς ἱερεῖς, ποὺ δὲν εἶχαν φοιτήσῃ σὲ Ἐκκλησιαστικὲς Σχολές, Φροντιστήρια ἢ Πανεπιστήμια, θὰ θυμοῦνται ὅτι πάντοτε ἔλεγαν τὴν ἐκτενὴ καὶ τὶς δύο συναπτὰς τῶν εὐχῶν τῶν πιστῶν μετὰ τὶς ἐκφωνήσεις τους, ἐνίοτε δὲ καὶ τὶς δεήσεις καὶ τὴν ἐκφώνηση τῆς εὐχῆς ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων. Ἀλλοτε ὅμως παρέλειπαν τὰ κατηχούμενα. Αὐτὴν τὴν τάξη μάθαιναν ἀπὸ τοὺς γέροντες ἱερεῖς καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐντοπίσῃ ἐπακριβῶς τὸν χρόνον, τὴν αἰτία καί, πολὺ περισσότερο, τὸν εἰσηγητὴ αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ἡ ἐρώτηση. Πάντως πρέπει, νομίζω, νὰ συναρτηθεῖ πρὸς τὴν μετάβαση ἀπὸ τὸν αὐτοδίδακτο κλῆρο πρὸς τὸν μορφωμένο σὲ ἐκκλησιαστικὰ σχολεῖα. Ἐτοὶ τουλάχιστον δείχνουν τὰ πράγματα. Ἡ «ἀλλαγὴ» ἔγινε καὶ ἀθόρυβα ἐπικράτησε, ἢ σχεδὸν ἐπικράτησε, χωρὶς ὅμως ἀκόμα νὰ σταθεροποιηθεῖ σὲ μιὰ ὁμοιόμορφη πράξη. Ἐτοὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούσῃ κανεὶς ὅλες τὶς παραλλαγές, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐρώτηση, ἀκόμα καὶ ἄλλες:

Ἡ ὁλόκληρη τὴν ἐκτενὴ, μαζὶ μετὰ τὰ κατηχούμενα καὶ τὶς δύο συναπτὰς καὶ ἐκφωνήσεις τῶν εὐχῶν τῶν πιστῶν, ὅπως στὰ μοναστήρια καὶ καμὰ φορὰ καὶ στὶς ἐνορίες. Ἡ συντεταγμένη τὴν ἐκτενὴ καὶ ὅλα τὰ ἐπόμενα. Ἡ τὴν ἐκτενὴ χωρὶς τὰ κατηχούμενα καὶ μετὰ τὶς δύο συναπτὰς καὶ ἐκφωνήσεις τῶν εὐχῶν τῶν πιστῶν. Ἡ μόνο τὴν ἐκτενὴ καὶ τὴν συναπτὴ καὶ τὴν

ἐκφώνηση τῆς β' εὐχῆς τῶν πιστῶν. Ἡ μόνο τὶς συναπτὰς καὶ ἐκφωνήσεις τῶν δύο εὐχῶν τῶν πιστῶν. Ἡ μόνο τὴν συναπτὴ καὶ τὴν ἐκφώνηση τῆς β' εὐχῆς τῶν πιστῶν. Ἡ μόνο τὸ «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...», ποὺ τείνει νὰ γίνῃ, ἂν δὲν εἶναι ἤδη, τὸ ἐπικρατέστερο.

Ὑπάρχει καὶ ἄλλη παραλλαγή: Μερικοὶ λέγουν τὴν ἐκτενὴ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ. Γιὰ νὰ ἐκσυγχρονίσουν ὅμως τὶς δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων, ποὺ τοὺς προϋποθέτουν παρόντες, παραλείπουν τὰ διακονικὰ «Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ», «Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνετε» καὶ «Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε». Αὐτὸ τὸ τελευταῖο τὸ ἀκουσα σὲ μοναστήρι. Ἀληθινὴ πολυμορφία, ἂν μὴ σύγχυση, ποὺ ἦταν ἐπόμενο νὰ συμβεῖ μιὰ καὶ κατελύθῃ, ἀρκετὰ ἀνεύθυνα καὶ ἐπιτόλεια, ἡ ἀρχαία καὶ πανορθόδοξη τάξη.

Θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἐνδιαφέρον νὰ προσπαθήσουμε νὰ ἐντοπίσουμε καὶ νὰ ἀξιολογήσουμε τοὺς λόγους ποὺ προκάλεσαν αὐτὲς τὶς ἀλλαγές γιὰ νὰ τοποθετηθοῦμε ὀρθὰ στὸ θέμα μας. Μιὰ αἰτία πρέπει νὰ εἶναι ἡ τέλεση τῆς θείας λειτουργίας συναπτὰ μετὰ τὸν ὄρθρο. Αὐτὸ ἔγινε στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας γιὰ τὴ διευκόλυνση τῶν πιστῶν. Νὰ γίνεταί δηλαδὴ μιὰ σύναξη καὶ ὄχι δύο, ὅπως ἦταν ἀρχικά. Ὁ ὀρθρος εἶναι γνωστὸ ὅτι τελειώνει μετὰ ἐκτενὴ, ὅπως ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεταί κατὰ τὶς καθημερινές, ὅταν δὲν τελεῖται ἡ θεία λειτουργία ἢ ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο (ἀκολουθία τοῦ ἐπιταφίου), καθὼς καὶ κατὰ τὶς πρώτες ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Δυὸ ὅμοιες ἐκτενεῖς σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸ διάστημα, μέσα στὴν ἐνιαίᾳ τώρα ἀκολουθία ὄρθρου καὶ λειτουργίας, ἦταν ἐπόμενο. Τρόπον τινά, νὰ «ἀνταγωνίζονται». Ἐπὶ ἓνα χρονικὸ διάστημα ἔμειναν καὶ οἱ δύο. Ὑστερα, κατὰ κακὴ σύμπτωση, ὅπως συμβαίνει ἐνίοτε στοὺς ἀνταγωνισμοὺς, «ἔπесαν» καὶ οἱ δύο. Ἐξ ἄλλου γιὰ νὰ ἐπιβιώσῃ στὶς ἐνορίες ἡ νέα μακροτάτη ἀκολουθία (μεσονυκτικὸ - ὄρθρος - ὥρες - θεία λειτουργία) καὶ νὰ μείνῃ σὲ ἀνεκτὰ χρονικὰ ὅρια ἔπρεπε νὰ θυσιάσθουν ἀρκετὰ πράγματα, καμὰ φορὰ πάρα πολὺ σημαντικὰ καὶ καίρια στὴ δομὴ τῶν ἀκολουθιῶν: παράλειψη καθισμάτων τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τῆς στιχολογίας τῶν ὠδῶν καὶ τῶν ψαλμῶν τῶν αἰνῶν, ἀνάγνωση ἢ μερικὴ ἢ ἐξ ὁλοκλήρου παράλειψη τῶν κανόνων, παράλειψη ἢ μυστικῶς ἀνάγνωση τῆς ἐκτενοῦς καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ τέλους τοῦ ὄρθρου, παράλειψη τῶν ἀκολουθιῶν τῶν ὥρων, συρρίκνωση τῶν ἀντιφώνων, τῶν προκειμένων καὶ ἀλληλουαρίων τῆς θείας λειτουργίας καί, τελικά, παράλειψη ἢ μυστικῶς ἀνάγνωση τῆς ἐκτενοῦς, τῶν κατηχουμένων καὶ τῶν εὐχῶν τῶν πιστῶν.

(Συνεχίζεται)

Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωση, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς εἰσηγήσεώς μου νὰ τονίσω, ὅτι σ' ἓνα συνέδριο ὅπως αὐτὸ τοῦ «Διεθνoῦς Συνδέσμου Ἰατροψυχολογικῶν καὶ Θρησκευτικῶν Μελετῶν» ποὺ φέρει μάλιστα τὸν τίτλο *ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες*, θὰ πρέπει ἡ διεπιστημονικότητα νὰ κυριαρχεῖ στὴν προσέγγιση τῶν θεμάτων του*. Στὴ σημερινὴ συνεδρία θὰ παρουσιάσω μικρὴ μαρτυρία γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀσκεῖτο στὴν ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τοῦ ἔκτου αἰῶνα ἡ *συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ*, ἰδιαίτερα σ' ὅ,τι ἀφορῶσε στὰ θέματα τῆς ἀπογνώσεως (ἀπελπισίας) καὶ τῆς ἐλπίδας.

Μιὰ εἰσήγησις, βεβαίως, δὲν ἔχει πάντοτε οὔτε τὴν πρόθεσις ἀλλ' οὔτε καὶ τὴ δυνατότητα ν' ἀγκαλιάσει σ' ὅλη τους τὴν ἔκτασι τὶς ἐπιστήμες ποὺ ἀντιπροσωπεύονται ἔστω καὶ μόνο στὴν ὀνομασία τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου μας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιχείρησα νὰ μελετήσω τὸ θέμα φωτίζοντας μίαν θεραπευτικὴ πρακτικὴ θεμελιώδους καὶ διαχρονικῆς ψυχικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐμπνέεται ἀπὸ ἀρχαία θρησκευτικὴ παράδοσις, καὶ ἐνεργεῖ θέτοντας σὲ ζωντανὴ σχέση καὶ κοινωνία τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς συνανθρώπους, καὶ ποὺ θεωρεῖ αὐτὴ ὡς μοναδικὸ ὁρο γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ παραμένει ἐν ἐλπίδι ἀνάμεσα σὲ ἀπελπιστικὲς καὶ πλήρεις ἄγχους καταστάσεις.

Μεταξὺ ἀπογνώσεως καὶ ἐλπίδας

«Ἡ ἐποχὴ μας χαρακτηρίζεται ὑπὸ γενικῆς ἀπογνώσεως ἐξαιρέτως βαρείας»¹. «Ἡ μεγαλύτερη ἀρρώστια σήμερον εἶναι ἡ στενοχώρια»². Οἱ διαγνώσεις αὐτές, ὅταν γίνονται ἀπὸ πνευματικὲς φυσιογνωμίες ὑψίστου κύρους, μᾶς προβληματίζουν. Δὲν εἶναι, δηλαδή, δική μας μόνο ἐντύπωση, ἔτσι ὅπως συναντοῦμε τὶς καταστάσεις αὐτὲς στὶς καθημερινές μας συναλλαγές ἢ στὶς συμβουλευτικὲς μας συνεντεύξεις ἢ τὶς ψυχοθεραπευτικὲς μας συναντήσεις. Εἶναι κάτι τὸ γενι-

κὸ καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὸ περιστασιακὸ χρωματίζει μὰ ὀλόκληρη ἐποχὴ, τὴ σημερινή.

Δὲν θὰ πρέπει ὅμως νὰ διαφεύγει τῆς προσοχῆς μας, ὅτι τὸ ἀντίδοτο σ' αὐτὴν τὴν κατάστασις μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ εἶναι τὸ «μὴ ἀπελπίζου», τὸ «μόνον μὴ ἀπογνῶς»³. Εἶναι ὅμως δυνατὸν, μὲ ἀπαγορεύσεις, προστακτικὲς καὶ ἐντολὲς νὰ ἐξορίσουμε τὴν ἀπόγνωσις καὶ τὴν ἀπελπισία καὶ νὰ ἐγκαταστήσουμε στὸ εἶναι μας τὴν ἐλπίδα⁴; Ἀποκλείεται κατ' ἀρχὴν ἡ συγκατοίκησις, ἡ εἰρηνικὴ ἢ ἡ πολεμικὴ συνύπαρξις τῶν δύο;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλοι μας αἰσθανόμαστε ἓνα συνεχὲς πῆγαινε - ἔλα μεταξὺ ἀπογνώσεως καὶ ἐλπίδας, ἐλπίδας καὶ ἀπογνώσεως, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πῶς χαρακτηρίζουμε ἢ ὀνοματίζουμε αὐτὲς τὶς καταστάσεις: ἀπόγνωσις, ἀγωνία, ἄγχος, φόβος, ἀποθάρρυνσις, στενοχώρια, ἀπελπισία. Δὲν εἶναι ἴσως τῆς παρούσης στιγμῆς μίαν διαφορικὴν διάγνωσις ἢ μίαν παραγοντικὴ ἀνάλυσις ὅλων αὐτῶν τῶν λέξεων καὶ τῶν καταστάσεων. Ὑπάρχει κάτι τὸ κοινὸ σὲ ὅλα αὐτά, ἓνα εἶδος κοινοῦ παρονομαστῆ ποὺ τὶς ὁμαδοποιεῖ καὶ τὶς κάνει νὰ μοιάζουν μεταξὺ τους. Ἔτσι, ἀδιαφοροποιήτα τὶς ἐκφέρουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ ποὺ προσφεύγουν, στοὺς ψυχολόγους, στοὺς ψυχιάτρους ἢ τοὺς πνευματικούς τους, περιμένοντας τὴν ἀνάλογη βοήθεια πρὸς ὑπέρβασή τους.

Ἄν θέλουμε, ὅμως, νὰ κάνουμε ὅλ' αὐτὰ πιὸ συγκεκριμένα, θὰ μπορούσαμε νὰ ρωτήσουμε τοὺς προσερχομένους «γιὰ ποιά πράγματα καὶ γιὰ ποιὲς καταστάσεις βρίσκονται σὲ ἀπόγνωσις;»· «προσέρχονται μ' ἓνα συγκεκριμένο αἶτημα ἢ εἶναι ἀσαφὲς αὐτὸ ποὺ θέλουν καὶ αὐτὸ ποὺ ἐλπίζουν;». Ἐνα ἄλλο ἐρώτημα θὰ ἀπευθυνόταν πρὸς τοὺς πνευματικούς συμβούλους, ἂν ὄντως ἀκοῦνε μὲ τρόπον ἀδιάφορο ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα μὲ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὶς καταστάσεις οἱ προσερχόμενοι; Ἀντιδρῶν τὸ ἴδιο στὸ ἄκουσμα, ὅταν κάποιος τοὺς λέει ὅτι «ἔχει

ἀγωνία» ἢ «αἰσθάνεται ἄγχος» ἢ «βρίσκεται σὲ κατάσταση ἀπογνώσεως»;

Ἀναγκαία διαφοροποίηση

Ἐδῶ φαίνεται νὰ ὑπάρχει μία διαφοροποίηση. Ἐτσι, ἐνῶ στὸ ἄκουσμα τῶν ὄρων ἄγχος ἢ ἀπόγνωση ἀντιδρῶν ἀπότομα καὶ δὲν δέχονται νὰ ἐκφέρονται ἀπὸ χριστιανό, ἀπ-αγορεύουν τρόπον τινὰ τὴν ἐκστόμιση τέτοιων ὄρων, ἀντίθετα γιὰ τὴν ἀγωνία ποὺ φαίνεται νὰ ἐρμηνεύεται ὡς ἀνησυχία, εἶναι πιὸ συγκαταβατικοί. Ἡ ἀγωνία, δηλαδή, μοιάζει νὰ εἶναι πιὸ συμβατή καὶ πιὸ ἀποδεκτὴ ὡς ψυχικὴ κατάσταση καὶ νὰ συνυπάρχει μὲ χίλιες δύο δυσκολίες καὶ ἀντιξοότητες τῆς καθημερινῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Μία τέτοια ἀγωνία εἶναι σύμμεκτη μὲ τὴν προσδοκία τῆς ὑπέρβασης τῶν δυσκολιῶν, συμπορεύεται μὲ αὐτές. Ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον ἀναπνέει, ἐλπίζει ὅτι θὰ ξεπεράσει τὰ ἐμπόδια, τὶς δυσκολίες.

Ἀντίθετα, ὅταν τὸν καταλαμβάνει τὸ ἄγχος καὶ ἡ ἀπόγνωση καθιλώνεται στὸ παρὸν καὶ ἀκινητοποιεῖται μὴ ἐλπίζοντας σὲ μία εὐτυχὴ διέξοδο. Ὅλες οἱ ἐξοδοὶ εἶναι μπλοκαρισμένες, δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν διαφυγὴ, δὲν ὑπάρχει σωτηρία, δὲν τὸν σώζει τίποτα.

Ἵσως αὐτὴ ἡ ἀπόλυτη πεποίθηση γιὰ τὴν ἔλθεινη σωτηριώδους ἐκβάσεως ἀπὸ τὴν κατάσταση ποὺ βρισκόμαστε νὰ κάνει τόσο ἀπόλυτους στὴν ἀντίθεσή τους τοὺς πνευματικούς μας πατέρες. Φαίνεται νὰ υἱοθετοῦν τὴν ἄποψη τοῦ μοναχοῦ Ἀντιόχου, ὅτι «τὸ τῆς ἀπογνώσεως πάθος... φέρει... τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀπιστίαν καὶ ἀνελπισίαν»⁵. Εἶναι πολὺ κοντὰ τους ἡ σκέψη τοῦ ἁββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου ὅτι «οὐδὲν ἰσχυρότερον τῆς ἀπογνώσεως· αὕτη οὐ γινώσκει ἡττηθῆναι ὑπὸ τινος...» Παραδέχονται ὅτι ὑπάρχουν «πράγματα διακόπτοντα τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπου»⁶.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ λογισμοί, οἱ πτώσεις εἶναι δυνατόν νὰ διακόπτουν τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ ὅπως παραγγέλλει ὁ Μ. Ἀντώνιος: «ὁ παλαίων τοῖς πάθεσι,... ἐὰν πέση, μὴ μικροψυχίῃ καὶ μείνῃ ἐν τῷ πτώματι, ἀτελείῳ ἐαυτοῦ· ἀλλ' ἀναστὰς πάλιν παλαίῃ... ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, ἐγειρόμενος ἐκ τοῦ συμβαίνοντος πτώματος» (Πάσχος 1965,109)⁷. Τὸ πᾶν ἐγκτεῖται στὸ νὰ μπορέσει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ νὰ πεῖ ὅπως ὁ Μέγας Γέρων Βαρσανούφιος: «Ἀλλ' ὅμως οὐ κόπτω τὴν ἐλπίδα· ἐλεήμονα γὰρ Δεσπότην ἔχω καὶ εὐσπλαγχνον» (ρνθ'/159)⁸.

Ἕνα ἐγχειρίδιο «Συμβουλευτικῆς Ποιμαντικῆς»

Τὸ ζήτημα, βεβαίως, ποὺ τίθεται εἶναι πῶς μποροῦμε νὰ θεμελιώσουμε καὶ νὰ οἰκοδομήσουμε τὴν ἐλπίδα στὰ πλαίσια μιᾶς σύγχρονης συμβουλευτικῆς ποιμαντικῆς καὶ πῶς πρακτικὲς παλαιότερων ἐποχῶν καὶ μάλιστα τοῦ 6 μ.Χ. αἰῶνος, ἔτσι ὅπως ἀσκήθηκαν ἀπὸ δύο μεγάλους συμβούλους καὶ Γέροντες μποροῦν νὰ τύχουν ἐφαρμογῆς καὶ σήμερα;

Ἀναφέρομαι στοὺς Βαρσανούφιο καὶ Ἰωάννη, ποὺ ἔδρασαν συμβουλευτικὰ στὸ μοναστήρι ποὺ διηύθυνε ὁ ἡγούμενος Σέριδος κοντὰ στὴ Γάζα τῆς Παλαιστίνης. Ἡ «ἀλληλογραφία» θὰ ὑποστήριζα ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα κλασικὸ ἐγχειρίδιο συμβουλευτικῆς, ποὺ ἐμπνέει καὶ ἀναμένει ὁπωσδήποτε τὴ συστηματικὴ ἐπεξεργασία της, τὴν ὁποία ἔχουμε ἀναλάβει νὰ φέρουμε εἰς πέρας ἀπὸ ποιμαντικοσυμβουλευτικὴ σκοπιὰ καὶ ποὺ ἐπὶ χρόνια διδάσκουμε στὸ πλαίσιο τοῦ μαθήματος τῆς «Συμβουλευτικῆς Ποιμαντικῆς» στοὺς τελειοφοίτους τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Εἴμαστε ἀσφαλῶς περίεργοι νὰ μάθουμε γιὰ ποιά θέματα συμβουλευόνταν οἱ ἄνθρωποι, μοναχοὶ καὶ λαϊκοί, τοὺς Γέροντες. Ἀνάμεσά τους ἐν τούτοις σημαντικὴ θέση κατέχουν καὶ ἐρωτήματα ποὺ ἔθεταν σχετικὰ μὲ τὴ σωτηρία τους καὶ τὴν ἐλπίδα ὡς πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἀπόγνωση ποὺ τοὺς κατελάμβανε ὅταν δὲν εἶχαν μία βεβαιότητα σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ θέμα. Πῶς ἔθεταν αὐτὰ τὰ ζητήματα; Μὲ ποιὸ τρόπο τοὺς ἀπαντοῦσαν οἱ Γέροντες; Ποιές ἦταν οἱ δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζαν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν συμβουλῶν; Πῶς ξεπερνοῦσαν τὰ ἐμπόδια; Ποῦ στηρίζονταν γιὰ κάτι τέτοιο; Σὲ αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα θὰ ἐπιχειρήσω ν' ἀπαντήσω ἐφεξῆς μετα-

Η «ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ» ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1331-1797)*

Τού Πρεσβ. κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΕΛΗ

Ἡ Οὐνία ἀποτελεῖ βλασφημία καὶ ὕβρις στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Ὅχι μονάχα ναρκοθετεῖ τὴν ἐναγώνια κραυγὴ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας «ὕπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἀλλὰ μὲ τὸ βαρύτατα καὶ βαρύντατα ἐφθαρμένο πρόσωπό της προβάλλει ἕναν Χριστιανισμό διχῶς Χριστό. Ἐπικίνδυνα νοθευμένο καὶ ἀνίερα ἀπάνθρωπο. Σὰν πολιτικὸ σχῆμα μὲ ἐπένδυση καὶ μορφή χριστιανική, ἐγκλωβίζει τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀγωνία καὶ τὸ ἀδιέξοδο πάθος τῆς ἐγκοσμιότητας. Ἐπειδὴ ἐργάζεται πάντοτε ὑποκριτικὰ καὶ θολά, γι' αὐτὸ ἀφο-

βα μπορούμε νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅτι ἡ Οὐνία στερεῖται προσώπου. Δουλεῦει μὲ ποικίλα προσώπεια.

Ἡ ἱστορικὴ παρουσία τῆς Οὐνίας εἶναι, ἀποδεδειγμένα πιά, κατάφορη παρεκτροπὴν καὶ ἐνοχὴ πολλαπλῶν ἀτοπημάτων σὲ βάρος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν Ὁρθοδόξων. Ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὸ γιὰ τὸ θέμα μας εἶναι ἕνα ὑπόμνημα, ποὺ ἐστειλε ὁ Θωμᾶς Φλαγγίνης⁶⁷ στὸν δόγη τῆς Ἑνετίας. Γράφει χαρακτηριστικά:

«Ἡ ἀφοσίωση καὶ ἡ ἀγάπη τῶν Ἑλλήνων στὸ δόγη εἶναι προῖον τῆς δραστηριότητος τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἱερέων. Τὸ ἔργο ὅμως τῶν Ὁρθοδόξων ἱερέων τὸ καταστρέφουν οἱ Ἰησοῦτες,

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 284 τοῦ ὑπ' ἀρ. 15 τεύχους.

φέροντας αὐτούσια κομμάτια ἀπὸ τὸ λόγο τους καὶ παρεμβάλλοντας μικρὰ σχόλια ἀνάμεσά τους. (Συνεχίζεται)

* Εἰσήγηση (σὲ γαλλικὴ γλῶσσα) στὸ XIIIο συνέδριο, ποὺ ἔγινε στὴ Λουβαίν-λά-Νέβ (Louvain-la-Neuve) Βελγίου, 24 ἕως 28 Ἰουλίου 1996, μὲ τίτλο: «Διάπλωση καὶ θεμελίωση τῆς ἐλπίδας στὴν συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ πρακτικὴ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἔκτου αἰῶνα (Ἡ περίπτωση τῆς ἀλληλογραφίας Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου)». Βλ. «Ἐφημέριο» 1996, σ. 112-114· πρὸβλ. «Ἐφημέριο» 1993, σ. 168-169, 184-185 καὶ Α. Μ. Σταυροπούλου, *Ποιμαντικὴ πολλαπλῶν διαδρομῶν*, Ἀθήνα 1995, σ. 46-56. Στὸ συνέδριο ἔλαβαν μέρος, ἐκτὸς τοῦ ὑπογράφοντος, μὲ εισηγήσεις ἐπίσης καὶ μέλη τῆς ἐλληνικῆς ομάδος τοῦ ἐν λόγῳ Συνδέσμου: ὁ π. Ἀδαμάντιος Αἰγυνοπίδης («Ἡ ἀγωνία καὶ ἡ ἐλπίδα ἢ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀγωνίας μας»), ὁ Δημήτριος Ἀγγελῆς («Ἡ βυζαντινὴ εἰκονογραφία ὑπέρβαση τῆς ἀγωνίας πρὸς τὴν ἐλπίδα») καὶ ὁ Βασίλης Σαρόγλου ποὺ μετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τῆς βελγικῆς ομάδος («Εἶναι δυνατόν νὰ ἐρημνεύσουμε μὲ ψυχολογικοὺς ὁρους τὴ χριστιανικὴ ἐλπίδα;»).

1. Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου Σαχάρωφ, *Ὁμνόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐσσι*, Ἑσσεξ Ἀγγλίας, Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, 1992, σ. 415-416.

2. Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, *Ὁ μακαριστὸς Ἰάκωβος Τσαλίκης, Ἡγούμενος Ἱ. Μ. Ὁσίου Δαβὶδ*, Ἀθήνα 1994, σ. 162.

3. Βλ. ὑποσημείωση 10.

4. Ὁ Hans Urs von Balthasar διερωτᾷτο πρὸς τὴν ἰδίᾳ κατεύθυνση: «Ἐκ πρώτης ὄψεως, αὐτὸ φαίνεται γελοῖο, καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος θὰ πεῖ πῶς δὲν ἀρκεῖ αὐτὴ ἡ ἀπαγόρευση γιὰ νὰ ἐκδιώξει ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν ἀγωνία, ποὺ εἶναι πάντως γεγονός» (*Le chrétien et l'angoisse*, Desclée de Brokwer 1954, σ. 72).

5. Ἀντιόχου Μονάχου, Λόγος ΚΖ', *Περὶ ἀπογνώσεως*, PG 89, 1520B.

6. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Τὰ Εὐρεθέντα Ἀσκητικά*, Λόγος ΙΘ', *Περὶ πίστεως καὶ ταπεινοφροσύνης*, Ἀθήναι, Χ.

Σπανός, χ.χ., σ. 73.

7. Τὸ ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς Π.Β. Πάσχος, *Ἀπὸ τὴν ἀγωνία στὴν κατάνυξη*, Ἀθήναι, Ἐκδ. «Ἀσπὴρ» 1965 σ. 109.

8. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Βίβλος ψυχωφελεστάτη Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου*, Θεσσαλονίκη, Ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, 1984, 388 σ. Ὁ ἀριθμὸς στὸ κείμενο μέσα σὲ παρένθεση εἶναι ὁ αὐξὼν ἀριθμὸς τῆς ἀποκρίσεως τῆς «ἀλληλογραφίας». Ἡ *Βίβλος* τυπώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Βενετία τὸ 1816 καὶ ἀνατυπώθηκε στὸ Βόλο ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς «Ἀγιορειτικῆς Βιβλιοθήκης» Σωτηρίου Ν. Σχοινᾶ τὸ 1960. Τὸ κείμενο, μὲ εἰσαγωγή, μετάφραση καὶ σχόλια τῆς θεολόγου Σταυρούλας Ζαχαριάδου, κυκλοφόρησε ὡς *Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις* σὲ τρεῖς τόμους στὴ σειρὰ «Φυλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν» (10Α: Α'-ΣΚΘ', 1988, 535 σ.: 10Β: ΣΛ'-ΦΚΒ', 1988, 538 σ.: 10Γ: ΦΚΓ'-ΩΜΑ', 1989, 520 Σ.) ἀπὸ τῆς Πατερικῆς Ἐκδόσεως «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ Π. Μ. Σωτήρχος ἐκδίδει μὲ τίτλο, *Ὁ Μέγας Γέρων*, ἀπὸ ἐξήντα ἐρωταποκρίσεις (κείμενο-μετάφραση) τοῦ ἁγίου Βαρσανουφίου καὶ τοῦ μαθητοῦ του ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προφήτου, Νέα Σμύρνη, Ἐκδ. «Ἀκρίτας»: Σειρὰ «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία» ἀρ. 31, 1988, 301 σ. Ἡ εἰκόνα τῶν δύο ἁγίων ποὺ κοσμεῖ τὸ ἄρθρο μας προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο (διὰ χειρὸς Ἰωάννου Βράνου). Τὸ κείμενο μὲ εἰσαγωγή, μετάφραση καὶ σχόλια, ὡς *Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου κείμενα διακριτικὰ καὶ ἡσυχαστικά* (Ἐρωταποκρίσεις), κυκλοφόρησαν οἱ ἀδελφές τῆς Ἱ. Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέα τὸ 1996, σὲ ἕνα Α' (ἀ'-σιη'), σὲ ἕνα Β' (σιθ'-φλγ') μὲ 464 καὶ 532 σ. ἀντίστοιχα. Ἐντὸς τῶν ἡμερῶν κυκλοφορεῖ ὁ Γ' τόμος μὲ τὶς υπόλοιπες ἐρωταποκρίσεις. Ὁ Lucien Regnault σὲ συνεργασία Philippe Lemaire καὶ Bernard Outtier ἐτοίμασε γαλλικὴ μετάφραση στὶς ἐκδόσεις τοῦ Abbaye Saint-Pierre de Solemes: *Barsanuphe et Jean de Gaza*, τὸ 1971, 548 σ. Ὁ βέλγος βενεδικτίνος π. Martin Neyt στὴ συνέχεια τῆς διδακτορικῆς τῶν διατριβῶν (1969) πλησιάζει στὸ τέλος τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως, μὲ εἰσαγωγή, τοῦ κειμένου τῆς *Βίβλου*. Ἡ διατριβὴ ποὺ εἶχε ὑποστηρίξει στὸ Παν/μιο τῆς Λουβαίν ἔφερε τὸν τίτλο: *Les lettres à Dorothee dans la correspondance de Barsanuphe et de Jean de Gaza*, Louvain 1969, 621 σ.

που εκμεταλλεύονται και παρασύρουν τους άμαθεis και ιδρύουν σχολεία για Έλληνόπουλα, όπου διδάσκουν στους νέους την έχθρα προς την πατρίδα, τη θρησκεία και τη Βενετία. Οί ίδιοι με την παροχή άξιομάτων, μεταβάλλουν πολλούς μορφωμένους Έλληνες σε έχθρους του Γένους τους. Οί Ίησουίτες θέλουν άκόμη να έχουν ύποχείριό τους τον Οίκουμενικό Πατριάρχη, γι' αυτό και κατέβασαν από τον Πατριαρχικό θρόνο τον Κύριλλο Λούκαρη, έπειδή ξέρουν πως με έναν Οίκουμενικό Πατριάρχη άνθρωπο της έμπιστοσύνης τους θα έχουν στα χέρια τους το Έλληνικό έθνος όλόκληρο»⁶⁸.

Η Λευκάδα στο μακρύ διάστημα της λατινοκρατίας γνώρισε το «Χριστιανικό» πρόσωπο της Ουνίας. Η ιστορία παραμένει ο αδιάψευστος μάρτυρας. Ταυτόχρονα όμως, μέσα από τον ποικίλο διωγμό και την ένταση της αντίδρασης, που ή λερναία ύδρα της Ουνίας διοχέτευε άσταμάτητα στο πονεμένο κορμί της Ρωμιοσύνης του τόπου αυτού, κυφορήθηκε δυναμικά ή πνευματική αντίσταση του Όρθόδοξου λαού, ή οποία εκφράστηκε και σαρκώθηκε σαν άνυποχώρητη άρνηση στην δολιότητα και πνευματική κενότητα των Ουνιτών «ιεραποστόλων». Έλάχιστοι Λευκάδιοι ύποτάχθηκαν στη λυσσαλέα πρόκληση της Ουνίας⁶⁹ και ντύθηκαν την εφθαρμένη χλαμύδα του ρωμαιοκαθολικού πιστού. Είναι εκείνοι, οί όποιοι φλογισμένοι από την δίψα της μάθησης, κατέφυγαν για ευρύτερες σπουδές στο κολλέγιο του Αγίου Άθανασίου στη Ρώμη. Ένα «παιδευτικό κέντρο» με Όρθόδοξη έτικέτα και ρωμαιοκαθολική καρδιά. «Σκοπός έξάλλου του κολλεγίου ήταν ο προσηλυτισμός των Έλλήνων μαθητών που φοιτούσαν στο ίδρυμα και στόχος ή συνεχής ένωση των Έλλήνων με τη Ρωμαϊκή Έκκλησία»⁷⁰.

Όσον άφορ ά στον ιερό χώρο του μοναχισμού⁷¹ και έδώ τα πράγματα δεν είναι ρόδινα. Τόσο τα ήγουμενοσυμβούλια, όσο και ο διορισμός των ήγουμένων γινόταν με την «εϋλογία» και την έγκριση του λατίνου Έπισκόπου. Αυτός όμως πάντοτε διόριζε πρόσωπα τα όποια με τις άστοχες ένέργειές τους δημιουργούσαν έντονο προβληματισμό, πάντα άρνητικό, στον λαό. Ό διορισμός αυτός βοηθούσε την άρπακτική διάθεση των λατίνων στα οικονομικά των Μονών και των Ναών. Έπειδή δέ αυτή ή άρπακτική συνείδηση δεν είχε όρια, γι' αυτό οί μοναχοί συχνά αντιδρούσαν, με άποτέλεσμα να άρνοούνται την καταβολή των ύπέρογκων φόρων στο ένετικό κράτος⁷². Οί κατακτητές αντιδρούσαν δυναμικά. Τis πιο πολλές φορές έμπαιναν στα μοναστήρια και τα λεηλατού-

σαν. Άλλες πάλι φορές εξέδιδαν έγκύκλιες άναφορές στις όποιες δεν δίσταζαν να προσδώσουν βαρύτατους χαρακτηρισμούς για τους μοναχούς. Θέλουμε να πιστεύουμε πως τα κείμενα αυτά είναι άντιστασιακές περγαμινές για τους άγωνιζόμενους μοναχούς και μετάλλια έντιμότητας και Όρθοδοξίας για σύνολο των μοναχισμó του τόπου μας.

Άναμφίβολα, τότε τα περισσότερα μοναστήρια «άπέβησαν κέντρα ύψηλής πνευματικής κινήσεως»⁷³ και άμόλυντα όχυρά έθνικής αντίστασης⁷⁴. Όπως παρατηρεί σχετικά ο π. Ίωάννης Ρωμανίδης⁷⁵, «το μεγαλύτερο έμπόδιο εις το σχέδιο δυτικοποίησεως της Όρθοδοξίας ύπήρξεν ο μοναχισμός. Εις αυτόν διεσώζετο ή βιβλική παράδοση των προφητών και των Άποστόλων, οίτινες άπετέλουν την καρδιά της πατερικής παράδοσεως. Οί Φράγκοι έγνώριζον εκ πείρας την δύναμιν του μοναχισμού, διότι ότε κατέκτησαν κατά τον 5ον αιώνα την Γαλλικήν Ρωμανίαν, ο όρθόδοξος μοναχισμός αυτής εύρίσκετο εις την άκμήν του. Διά τουτο έπαυσαν την εκλογήν των μοναχών εις έπισκόπους και μετεμόρφωσαν την ιεραρχίαν εις ύπευθύνους διοικητάς του ύποδούλου λαού. Τελικώς δέ οί Καρολίγγοι Φράγκοι έξεδίωξαν τους Ρωμαίους έπισκόπους και κατέστησαν οί ίδιοι έπίσκοποι και ήγούμενοι, συνεργαζόμενοι δέ μετά όμοεθνών των κληρικών έξελίχθησαν εις άστυνομικούς καταπιεστάς του λαού, προσπαθόντες να κρατήσουν αυτούς εις δουλικήν ύπακοήν μέσω προωθήσεως μιάς θρησκείας φόβου. Αυτός είναι ο λόγος διά τον όποιον οί Γαλλο-Ρωμαίοι κατέσφαξαν τόσους Φράγκους κληρικούς κατά την Γαλλικήν Έπανάστασιν»⁷⁶.

(Συνεχίζεται)

67. Πρβλ. Άθαν. Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος σχολή της Βενετίας, έκδ. «Κυριακίδη», 1985, Θεσ/κη.

68. Δημητ. Χρ. Καπαδόχου, Η άπονομή της δικαιοσύνης στην Κόνιτσα από τους μεγάλους πρωτοπαπάδες την Ένετική περίοδο (1604-1797), Άθήνα 1990, σελ. 33.

69. Π. Γ. Ροντογιάννη, Η παιδεία στη Λευκάδα από περίπου 1600 - τέλη του 18ου αιώνα, σε Πρακτικά Α' Συνεδρίου «Έπανησιακού Πολιτισμού», Θεσ/κη, σελ. 310.

70. Τσιρπανλή Ν. Ζ., Το Έλληνικό Κολλέγιο της Ρώμης και οί μαθητές του (1576-1700), Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσ/κη 1980, σελ. 36.

71. π. Γερασίμου Ζαμπέλη, Ό μοναχισμός στη Λευκάδα, άνέκδοτη εργασία.

72. Κων. Γ. Μαχαιρά, Η Λευκάς επί Ένετοκρατίας, σελ. 231.

73. Θεόδωρου Τζεδάκη, Σύντομος Έκκλ. ιστορία του Νομού Ήρακλείου, σελ. 142.

74. Πρεσβ. Γερ. Ζαμπέλη, Ίερά Μονή Αγίου Γεωργίου στους Σκάρους, άνέκδοτη εργασία.

75. Ίωάννου Ρωμανίδη, Το προπατορικόν άμάρτημα, έκδ. Δόμος, Άθήνα, σελ. κδ'.

76. Από το Ίταλικό Κρατικό Άρχείο Βενετίας, Φάκελλος 868.

Ό Γκρέκο στην Ελλάδα

Τις τέσσερις γνωστές εικόνες του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου που δημιούργησε λίγο πριν φύγει από την Ελλάδα, αλλά και την εικόνα «Τοπίο του Θεοβαδίστου Όρους Σινά» που πιθανότατα ανήκει στα χρόνια παραμονής του Γκρέκο στη Βενετία, έχει την ευκαιρία να απολαύσει για πρώτη φορά το ελληνικό κοινό.

Οι αξιόλογες αυτές εικόνες εκτίθενται από τις 7 Σεπτεμβρίου στους χώρους του Μεγάλου Μουσικής Αθηνών, μαζί με τα σημαντικά έργα της συλλογής εικόνων Βελιμέζη. Οι πέντε εικόνες του Θεοτοκόπουλου ανήκουν στην πρώτη περίοδο του μεγάλου ζωγράφου και είναι οι εξής: «Ό Εύαγγελιστής Λουκάς», «Ό προσκύνηση των Μάγων», «Ό θάθος του Χριστού», «Ό Κοίμηση της Παναγίας» και το «Τοπίο του Θεοβαδίστου Όρους Σινά».

Οι Έλληνες μεγαλουργούν όπου και αν βρίσκονται. Τό απέδειξαν με την έκθεση κειμηλίων στη Ν. Υόρκη, με την έκθεση των Θησαυρών του Αγίου Όρους και τώρα μ' αυτή την έξοχη παρουσία. Άρκει να διδάσκονται και να καθοδηγούνται σωστά. Οι Έλληνες εύκολα αποπροσανατολίζονται, εύκολα ένθουσιάζονται, εύκολα παρασύρονται...

Τό Βυζάντιο ακόμη διδάσκει

Ό σέρ Στίβεν Ράνσιμαν είναι γνωστό ότι θαυμάζει τό Βυζάντιο και τόν Έλληνικό πολιτισμό του. Ό σέρ Στίβεν Ράνσιμαν τιμήθηκε ως γνωστόν με τό βραβείο Άνάνη για τό πολιτιστικό και ανθρωπιστικό μήνυμα του Βυζαντίου τό ριζωμένο στην Όρθοδοξία. Ό κορυφαίος μελετητής της ιστορίας δέν παύει να πιστεύει ότι τό «Βυζάντιο ακόμα και σήμερα δέξινει τη σκέψη και τό πνεύμα» κι ότι «ό πολιτισμός του εξακολουθεί να διδάσκει». Τολμάει να υπερασπιστεί ακόμα και την απόφαση του Βυζαντίου να καταργήσει τούς Όλυμπιακούς αγώνες ως αντίθετους πρός τό Χριστιανικό πνεύμα. «Μερικές φορές ό κόσμος θά ήταν καλύτερος αν αυτά τά δημόσια θεάματα-παιχνίδια καταργούνταν. Πόλεμοι άλλωστε έχουν άρχισι από αγώνες ποδοσφαίρου. Καί τό παράδειγμα της Κεντρικής και Νότιας Άμερικής τό αποδεικνύει. Τό ποδόσφαιρο είναι ή αίτία πολλών δεινών... Οι άνθρωποι τά μετατρέπουν σε είδος λατρείας κι αποκτούν τά χειρότερα θρησκευτικά πάθη».

Ό σέρ Στίβεν Ράνσιμαν επισκέφθηκε την έκθεση των Θησαυρών του Αγίου Όρους για την οποία σημείωσε ότι «είναι μιá άνεπανάληπτη έκθεση. Καταπληκτική. Κυρίως έπειδή πάνω άπ' όλα έπιβεβαίωσε την άποψή μου ότι τό Βυζάντιο είναι ένας κόσμος που εξακολουθεί να ζει. Δέν έχει πεθάνει». Καί τό σπουδαιότερο είναι ότι διέθεσε τό χρηματικό ποσό του βραβείου Άνάνη που έλαβε για τό Άγιον Όρος. Μακάρι και μεις να είχαμε λίγη από την άγάπη και τόν ένθουσιασμό τέτοιων ανθρώπων για τη δική μας την πατρίδα, τόν πολιτισμό μας και την ιστορία μας. Τά πράγματα θά ήταν πολύ διαφορετικά σήμερα.

Τουρκία και Σχολή της Χάλκης

Ό τουρκική κυβέρνηση προσανατολίζεται στην άποψη να έπιτρέψει την επαναλειουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης που άποτελεί πάγιο αίτημα του Οίκουμηνικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Αυτό αναφέρει σε δημοσίευμά της ή έφημερίδα «Ζαμάν» που επικαλείται διπλωματικές πη-

γές του τουρκικού ύπουργείου Έξωτερικών. Σύμφωνα με τό δημοσίευμα, ή Τουρκία είναι έτοιμη να προτείνει την επαναλειουργία της σχολής της Χάλκης, αλλά να ζητήσει «ως άντάλλαγμα την ίδρυση τουρκικού Πανεπιστημίου στη Δυτική Όράκη». Ό έφημερίδα έπισημαίνει άκόμη, ότι ή τουρκική Κυβέρνηση δέχεται τις πιέσεις της διεθνούς κοινής γνώμης και ιδιαίτερα της άμερικανικής κυβέρνησης που δεσμεύθηκε από την άπόφαση του Κογκρέσου, να έπιβληθεί έμπάργκο σε όσες χώρες «καταπιέζουν θρησκευτικές μειονότητες». Τονίζει άκόμη, ότι ή κυβέρνηση του Μεσοεί Γιλμάζ από τις άρχές της θητείας της έχει έτοιμο σχέδιο νόμου, για την επαναλειουργία της Σχολής της Χάλκης, υπό τις εύλογίες του Προέδρου Ντεμιρέλ, αλλά δέν τόν καταθέτει πρός ψήφιση στην τουρκική έννοσυνέλευση επειδή φοβάται τις αντίδράσεις κυρίως των ισλαμικών κύκλων.

Καιρός είναι ή τουρκική κυβέρνηση να σεβαστεί τό διεθνές δίκαιο, τις συμβάσεις, τά ανθρωπια δικαιώματα και τις θρησκευτικές έλευθερίες. Πόσα έχουμε ύποστεί σαν Έλληνισμός από τόν φανατισμό και την μισαλλοδοξία;

Τουρκική ίεροσυλία

Ό Δήμος της Κων/πόλεως κατεδάφισε μικρό ναΐσκο στις όχθες του Κερατίου Κόλπου στην περιοχή Κασίμ Πα-sά. Ό ναΐσκος άφιερωμένος στη μνήμη του Αγίου Νικολάου, χαρακτηριζόταν «άγίασμα» άφού βρισκόταν πάνω από πηγή νερού. Ήταν ένα μικρό άπλό κτίσμα του 19ου αϊ. μέσα σε ιδιωτικό κτήμα που στη δεκαετία του '70 πουλήθηκε σε μουσουλμανική τουρκική οικογένεια από την οποία και άπαλλοτριώθηκε άναγκαστικά για να διαμορφωθεί ή πλατεία. Οι αρχιτέκτονες που διαμόρφωσαν τό σχέδιο της νέας πλατείας ήθελαν να ένσωματώσουν τόν μικρό ναΐσκο στο νέο σχέδιο, αλλά δέν είσακούσθηκαν, λένε κάτοικοι της περιοχής, που διαμαρτυρήθηκαν για την κατεδάφιση του ναΐσκου. Οι διαμαρτυρίες των κατοίκων έφθασαν μέχρι τις μεγάλες έφημερίδες της Πόλης, που έδειξαν εύαισθησία για την άλλοίωση της ιστορικής ταυτότητός της. Πάντως οι Τούρκοι υπεύθυνοι δέν έδειξαν ίχνος εύαισθησίας.

Τά θρησκευτικά στη Μέση Έκπαίδευση

Με ύπόμνημα - άναφορά του πρός την Έσρά Σύνοδον ό Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης κ. Παντελεήμων εκφράζει τις άνησυχίες του για την υποβάθμιση του μαθήματος των θρησκευτικών με την ψήφιση του νέου νόμου του Έπουργείου Παιδείας για τό Ένιαίο Λύκειο και πολύ όρθά προτείνει:

α. Να διασφαλιστεί ή δίωρος τουλάχιστον ύποχρεωτική διδασκαλία του θρησκευτικού μαθήματος στην Α' και Β' Λυκείου. β. Να είσαχθούν τά θρησκευτικά στην όμάδα των βασικών μαθημάτων. γ. Να άποτελέσει έπιλεγόμενο μάθημα ή Όθική και όχι ή Όρησκευολογία στην Γ' Λυκείου για τούς ύποψηφίους των Θεολογικών Σχολών.

Καιρός λοιπόν οι υπεύθυνοι του τόπου αυτού να άντιληφθούν την σημασία και την άξία της θρησκείας στη ζωή των ανθρώπων, της κατά Θεόν άγωγής και όχι της ανθρωπινής, της έγκεφαλκής, για να βγούμε από την περιοχή των δεινών που μάς μαστίζουν και κυρίως για να βοηθήσουμε τούς νέους μας.

Άρχιμ. Μ. Φ.

Η ΙΕ΄ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Του κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου, Μ.Α. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Δ'. Εἰς τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἀνεφέρθησαν ἤδη δύο σημεῖα, τὰ ὅποια θὰ προηγηθοῦν τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ προμηνύουν αὐτήν. Ὡς πρῶτον ἀνεφέρθη ἡ ὑπαρξὶς πολλῶν αἰρέσεων καὶ ἡ συσώρευσις τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως. Ὡς δεύτερον ἀνεφέρθησαν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ φυσικαὶ καταστροφαὶ τοῦ περιβάλλοντος, οὕτως ὥστε νὰ πρέπη νὰ ἐπαγρυπνοῦν οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἐν τούτοις ἡ ἀκριβὴς ἡμέρα τῆς Δευτέρας Ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος θὰ παραμείνη καὶ πάλιν ἄγνωστος³⁴.

Παρά ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ ζητηθῇ καὶ ἄλλο σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ προέλθῃ αὐτὴν τὴν φορὰν μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ὁποῖον θὰ προηγηθῇ ἐπίσης τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Σωτῆρος. Τοιοῦτον σημεῖον θὰ ἦδύνατο νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ Κυρίου: «καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους»³⁵. Ὡς σημεῖα λοιπὸν τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου προσάγονται τὰ ποικιλώνυμα ἐκκλησιαστικὰ σκάνδαλα. Ἐὰν ἀκουσθῇ ὅτι διαπληκτίζονται ἐπίσκοποι πρὸς ἐπισκόπους, κληρικοὶ πρὸς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὶ πρὸς λαϊκοὺς, οὐδεὶς πρέπει νὰ ταραχθῇ. Πάντα τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα ἔχουν προφητευσθῇ εἰς τὴν Βίβλον. Κατὰ συνέπειαν πάντες πρέπει νὰ ἐντείνουν τὴν προσοχὴν ὅχι εἰς ὅσα γίνονται, ἀλλὰ εἰς ὅσα ἔχουν γραφῇ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ἀκόμη δὲ καὶ ἐὰν εἷς κατηχητὴς καὶ διδάσκαλος τοῦ θείου λόγου περιπέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, δὲν θὰ πρέπη νὰ ἁμαρτήσῃ καὶ νὰ ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν των καὶ οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ, ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ ἡμάρτησεν οὗτος. Εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθοῦν οἱ ἀκροαταὶ καλύτεροι καὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον αὐτῶν καὶ οἱ ἔσχατοι νὰ ἀποβοῦν πρῶτοι κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι»³⁶. Καὶ θὰ ἀποβοῦν τοιοῦτοτρόπως οἱ ἀκροαταὶ τοῦ θείου λόγου καλύτεροι τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, καθ' ὅσον ὁ Κύριος δέχεται εἰς τὸν ἀμπελῶνα Αὐτοῦ τοὺς ἐργάτας τῆς ἐνδεκάτης ὥρας καθὼς καὶ ἐκείνους τῆς πρώτης, ὡς εἶπεν εἰς τὴν σχετικὴν παραβολήν³⁷. Ἐὰν δὲ μεταξὺ τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ εὐρέθῃ εἷς προδότης, οὐδὲν εἶναι παράδοξον ὅτι μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων εἶ-

ναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν ἐκκλησιαστικὰ σκάνδαλα³⁸.

Τὰ σκάνδαλα, αἱ ἀτασθαλίαι καὶ ὁ ἄτακτος ἐξ ἐπόψεως ἠθικῆς βίος δὲν θὰ προορίζωνται κατὰ τὴν πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου περίοδον μόνον εἰς τοὺς ἄρχοντας, κοσμικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικούς. Θὰ ἐπεκτείνωνται καὶ εἰς τὰς μάζας ὅλων τῶν λαῶν. Κατὰ δὲ τὴν προφητικὴν ρῆσιν Αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεανθρώπου «διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγησεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν»³⁹. Καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐποχὴν, ὀλίγοι δύνανται νὰ καυχῶνται ὅτι ἀγαποῦν τὸν πλησίον αὐτῶν ἀνυποκρίτως. Πολλάκις φαίνεται ὅμως ἐπιφανειακῶς ὅτι τὰ χεῖλη ἀγαποῦν, τὸ πρόσωπον χαμογελά, οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι δῆθεν φωτεινοί, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητά ἡ καρδιά μηχανεύεται τὸ κακὸν καὶ συγκαταλέγεται κατὰ τὸν Ψαλμῶδον μετὰ τῶν «λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κακὰ δὲ εἰς ταῖς καρδίαις αὐτῶν»⁴⁰.

Ἄλλο σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ προηγηθῇ τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὁλόκληρον τὴν γαῖαν. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶχε προφητεῦσαι τὰ ἐξῆς: «κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος»⁴¹. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου πατρὸς ὁλόκληρος ὁ τότε γνωστὸς (ὁ ἑλληνορωμαϊκὸς) κόσμος εἶχε γνωρίσει τὸν Εὐαγγελικὸν λόγον.

34. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 18-19.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀναφέρει μεταξὺ τῶν πολέμων, οἱ ὁποῖοι κατ' αὐτὸν θὰ προηγηθοῦν τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Θεανθρώπου, τὸν πόλεμον τῶν Ρωμαίων πρὸς τοὺς Πέρσας κατὰ τὸν 4ον μ.Χ. αἰῶνα. Ἐφ' ὅσον αἱ κατηχήσεις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἤρχισαν νὰ ἐκφωνῶνται πιθανότατα κατὰ τὸ ἔτος 350 μ.Χ. (ἴδε ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 32), ὁ ἅγιος πατὴρ ἐννοεῖ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰς συγκρούσεις μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου (337-361 μ.Χ.), υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Σαπῶρ τοῦ Β', αἱ ὁποῖαι συνεχίσθησαν καὶ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (361-363 μ.Χ.). (ἴδε Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τόμος 2ος, Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἐλευθεροδάξτη, ἐν Ἀθήναις 1925, σελ. 165. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου ἦτο ἐπὶ θύραις. Ἀπλῶς ὁ ἅγιος πατὴρ ἐπισημαίνει τὸ γεγονὸς ὅτι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων θὰ προηγηθοῦν πόλεμοι, συμφώνως ἄλλωστε πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Κυρίου.

Ἐκτοτε διεξήχθησαν αἱματηρότατοι πόλεμοι μὲ ἀποκο-

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΟΝΣΤΑΝΔΗΣ*

Τού πρεσβ. κ. Δημητρίου Βασιλειάδη

Σὰν ἐξομολόγος ἦταν ἀνεπανάληπτος. Ὅλο καὶ περισσότεροι πιστοὶ προσήρχοντο σ' αὐτόν, γιὰτὶ δὲν ἔκανε μιὰ ἀπλὴ τυποποιημένη ἐξομολόγησι, ἀλλὰ μιὰ συστηματικὴ πνευματικὴ καθοδήγησι καὶ διαπαιδαγώγησι κάθε ψυχῆς. Τὸ 1890 τοῦ ζητοῦσαν ἐξομολόγησι 150 ἕως 300 ἄτομα τὴν ἡμέρα, ἀριθμὸς ποὺ ἔφτανε τὶς 5 ἕως 6 χιλιάδες τὴν Μ. Τεσσαρακοστή. Τελικὰ οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς τοῦ ἐπέτρεψαν, σὰν μιὰ ἐξαιρετικὴ περίπτωσι, τὴν κοινὴ, μαζικὴ ἐξομολόγησι.

Σιγὰ-σιγὰ ὁμως —σημειώνει ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γ. Σαλβέσκυ— ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχε ἐκ τῶν πραγμάτων οὔτε τὸ χρόνο οὔτε τὰ μέσα γιὰ μιὰ συστηματικὴ πνευματικὴ φροντίδα. Ἀλλὰ ἡ ἀγία προσωπικότης τοῦ ἔκανε νὰ μπαίνει βαθειὰ μέσα στὴν ψυχὴ ὁ κάθε λόγος. Μερικὲς φορὲς ἦταν ἀρκετὸ ἓνα βλέμμα τοῦ ἢ μία του λέξις, γιὰ νὰ μεταβάλλῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ κάποια ταραγμένη ψυχή.

Ἀπ' ὅλη τὴ Ρωσία καὶ τὸ ἐξωτερικὸ κατέφθναν ἑκατοντάδες ἐπιστολῶν μὲ γραπτὴ τὴν ἐξομολόγησι τῶν χριστιανῶν καὶ μὲ ποικίλα αἰτήματα γιὰ συμβουλές, προσευχὴ ἢ θεραπευτικὴ ἐπέμβασι τοῦ ἀγίου Ἰωάννου. Σὲ πολλὰς ἀπ' αὐτὰς τὶς ἐπιστολὰς ἀπαντοῦσε χωρὶς καὶ νὰ τὶς ἀνοίξῃ! Συγ-

χρόνως ἔφθναν ἀπὸ παντοῦ ἄφθονα χρήματα, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ἔμεναν καθόλου στὰ χέρια τοῦ. Τὰ μοίραζε ἀμέσως στοὺς ἀγαπημένους τοῦ φτωχοῦς, ἢ τὰ χρησιμοποιοῦσε γιὰ ἓνα συστηματικὸ κοινωνικὸ ἔργο ποὺ ὁραματίσθηκε καὶ πραγματοποιήσε.

Ἰδρυσεν ἓνα ὁλόκληρο προάστιο γιὰ τοὺς ἀπόκληρους τῆς Κρονστάνδης μὲ ἐργαστήρια, σχολές, βιβλιοθήκη, ψυχαγωγικὰ κέντρα, αἶθουσα διαλέξεων, νηπιαγωγεῖο, ὁρφανοτροφεῖο, πτωχοκομεῖο, νοσοκομεῖο, λαϊκὴ τραπεζαρία γιὰ δωρεὰν σίτισι τῶν ἀπόρων. Καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ τὴν παράλληλη ἀσκήσι μιᾶς πλούσιας ἀτομικῆς φιλανθρωπικῆς δραστηριότητος. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες περιοχὰς τῆς Ρωσίας Ἰδρυσεν φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ ἀνήγειρε μοναστήρια καὶ ναοὺς.

Ὁ Ἰωάννης ἐργαζόταν ἀκατάπαυστα καὶ ξεκουραζόταν ἐλάχιστα. Καὶ εἶναι ἀπίστευτο, πῶς ἔβρισκε χρόνο, μ' ἓνα τόσο εὐρὺ ποιμαντικὸ ἔργο, νὰ φροντίξῃ καὶ γιὰ τὸν προσωπικὸ τοῦ ἁγιασμό. Μελετοῦσε συστηματικὰ τὴν Ἀγία Γραφή καὶ τοὺς Πατέρες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἰδιαίτερα ἀγαποῦσε τὸν συνώνυμό τοῦ ἱερὸ Χρυσόστομο. Διάβαζε ἀκόμη μὲ ἐπιμέλεια τὰ λειτουργικὰ βιβλία, ἐνῶ καλλιεργοῦσε μὲ ἐπιμονὴ τὴν νοερὰ προσευχή. Τὸ φαινόμενο τοῦ Ἰωάννου εἶναι μοναδικὸ στὴν ἐκ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 286 τοῦ ὑπ' ἀρ. 15 τεύχους.

ρῦφωμα τοὺς δύο παγκοσμίους τοιοῦτους τοῦ αἰῶνος μας. Συνεπῶς πλανῶνται οἰκτρῶς πάντες ὅσοι προσεπάθησαν καὶ προσπαθοῦν νὰ πλαισιώσουν ἱστορικῶς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου διὰ γεγονότων, τὰ ὁποῖα εἶναι πλήρη κακοῦ καὶ συμφορῶν, προκαλοῦν δὲ τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην. Ἰδιαίτερος δὲ οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά πλανῶνται πλάνην οἰκτράν, ὅταν προβάλλουν συγκεκριμένης χρονολογίας τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐκάστοτε φυσικοῦ κακοῦ καὶ πολέμου.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐσχατολογικὰ τάσεις ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν πρώτῃν Ἐκκλησίαν, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ γνωστὴ Καινοδιαθηκικὴ ἔκφρασις «μαρὰν ἀθά» (Α' Κορ. 16, 22). Τὸ αὐτὸ ὑπεμφαίνει καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ πολέμου τῶν Περούν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι πάντοτε οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ ἐξελάμβανον τὸ ἰσχύον φυσικὸν κακὸν ὡς προοίμιον τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ.

35. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 26-27, Ματθ. 24, 10.

36. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 32-33, Ματθ. 20, 16.

37. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 33-34, Ματθ. 20, 1-15.

38. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 34-35.

Ὁ λιτός, πλὴν σαφής, λόγος τοῦ ἀγίου πατρὸς «εἰ ἐν ἀποστόλοις εὐρέθη προδοσία, θαυμάζεις εἰ ἐν ἐπισκόποις

εὐρίσκεται μισαδελφία;» (ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 34-35) ἀποτελεῖ τὴν πλέον τρανὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ὅλως ἀβασίμους ἰσχυρισμοὺς ὧσων ἀπομακρύνονται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας προφασιζόμενοι τὰς ἀσασθαλίας καὶ τὸν σκανδαλώδη βίον τινῶν μελῶν τοῦ ἱερατείου. Οἱ πρῶτοι, ἐὰν ἐσκέπτοντο σωφρονέστερον, θὰ κατενόουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ εἶναι Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική, ὡς ἀναφέρει καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, διότι λαμβάνει τὴν ἀγιότητα αὐτῆς ἐκ τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ κεφαλὴ Τῆς. Τοῦτο δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπαρξίν ἁμαρτίας εἰς τὰ μέλη αὐτῆς εἴτε πρόκειται περὶ λαϊκῶν εἴτε περὶ κληρικῶν. Καὶ ὡς λίαν εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Κύριλλος, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου ὑπῆρξεν εἰς προδότης, πολλὸν περισσότερον εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν καὶ ἀνάξιοι κληρικοί, οἱ ὁποῖοι κακῶς χρησιμοποιοῦν τὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνωτέρω παρατήρησις τοῦ ἀγίου πατρὸς εἶναι λίαν ἐπίκαιρος ἰδιαίτερος εἰς τὰς ἡμέρας μας, εἰς τὰς ὁποίας τακτικῶς ὁ Τύπος καὶ τὰ μέσα εὐρείας ἐνημερώσεως προβάλλουν ἠθικὰ σκάνδαλα τοῦ κλήρου μὲ ἀποτελεσμα νὰ σκανδαλίζονται οἱ ὀλιγόπιστοι ἐκ τῶν χριστιανῶν.

39. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 37-38, Ματθ. 24, 12.

40. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 189, 2, Ψαλμ. 27, 3.

41. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 189, 3-5, Ματθ. 24, 14.

κλησιαστική ιστορία των τελευταίων αιώνων: Ἡ ἀσύλληπτη σὲ ἔκτασι καὶ κόπο πρακτική του δραστηριότης δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ διατηρῇ τὴ βαθεῖα καὶ ἀδιάλειπτη κατάστασι τῆς προσευχῆς καὶ τῆς πνευματικῆς θεωρίας.

Πολλοὶ θέλησαν νὰ ἐξηγήσουν κατὰ διαφόρους τρόπους τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιδράσεως ποὺ ἀσκοῦσε ὁ ἅγιος Ἰωάννης στὸν ρωσικὸ λαό. Τὸ βέβαιο εἶναι πάντως —ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἀείμνητος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαήλ († 1958)— ὅτι ὁ λαὸς τὸν λάτρευε, διότι ἀπλούστατα, ἔβλεπε στὸ προσωπὸν τοῦ «Ποιμένα τὸν καλόν», ποὺ ἀκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ μεγάλου καλοῦ ποιμένος Χριστοῦ, στὴν ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὁποίου προσέφερε ὁλόκληρο τὸν ἑαυτό του «θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 12,1).

Στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ ἅγιος Ἰωάννης δικίμασε πολλὰς θλίψεις, τόσο ἀπὸ ἐπιθέσεις τῶν ἀθέων καὶ τῶν ἀναρχικῶν, τοὺς ὁποίους μὲ παρηγορία καὶ προφητικὸ ζῆλο εἶχε ἐλέγξει πολλὰς φορὰς, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄθλια συμπεριφορὰ τῶν αἰρετικῶν ἰωαννιτῶν, τῶν ψευδοθαυμαστῶν του, ποὺ τὸν εἶχαν θεοποιήσει.

Τὴν 20ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1908, μετὰ ἀπὸ μισὸν αἰῶνα ἐκκλησιαστικῆς σὲ ἔκτασι καὶ καρποφορίας ἀποστολικῆς ἐργασίας, ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, ἀφοῦ ὑπέμεινε καρτερικὰ γιὰ τρία χρόνια μίᾳ ὀδυνηρῇ ἀσθένειᾳ τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος.

Ἡ κηδεῖα τοῦ ὑπῆρξε λαμπρὴ καὶ ἐπιβλητικὴ. Ἐλάβαν μέρος τρεῖς ἐπίσκοποι, ἑξήντα ἱερεῖς, εἴκοσι διάκονοι καὶ τεράστιο πλῆθος λαοῦ. Ἐτάφη στὸν ὑπόγειο ναὸ τῆς γυναικείας μονῆς Ἰωάννοφσκυ τῆς Πετρουπόλεως, ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε ιδρύσει. Ὁ τάφος του ἔγινε πολυσύχναστο προσκύνημα, ὅπου ἔγιναν πολλὰ θαύματα. Ἡ μνήμη του τιμᾶται ἀπὸ τοὺς Ῥώσους πιστοὺς μὲ μεγάλη εὐλάβεια, ἀλλὰ καὶ σὲ ὁλόκληρῃ τὴν Ὁρθοδοξίᾳ στὶς 20 Δεκεμβρίου, ἡμέρα τῆς κοιμήσεώς του.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ

ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΤΟΥ ΒΙΟΥ

Τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα, νὰ βιώνῃ ὁ διδάσκων τὰ διδασκόμενα, τὸ βρίσκουμε ἀπόλυτα ἐφαρμοσμένο στὸν προσωπικὸ βίον καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ ἐπιμελὴς βιογράφος καὶ ὑφηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως ἱερομόναχος Μιχαήλ⁷, ἀπαριθμεῖ τὰ βασικὰ μέσα ἐξαγιασμοῦ τὰ ὁποῖα ἐσημείωσε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ Ἰωάννης:

1. Νὰ μελετῶ καὶ νὰ ξαναμελετῶ τὴν Ἀγία Γραφή.

2. Νὰ βρίσκομαι συχνότερα στὸ σπίτι.

3. Νὰ διαβάζω τὰ λειτουργικὰ βιβλία.

4. Νὰ καλλιεργῶ τὴν αὐτοσχέδια προσευχὴ καὶ ἰδιαίτερα νὰ φροντίζω γιὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἀδιάλειπτη ἐπίκλησι τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ, δηλαδὴ μὲ τὴν προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ.

5. Νὰ ἐκτελῶ εὐσυνειδήτητα ὅλα τὰ ποιμαντικά μου καθήκοντα.

Ὁ Ἰωάννης ὁμως δὲν ἀρκέσθηκε μόνο σ' αὐτά: «Στὰ προηγούμενα μέσα τῆς πνευματικῆς του οἰκοδομῆς προσετέθη ἄλλο ἓνα, τὸ πιὸ δυνατό, συμπληρώνει ὁ πρωτοπρεσβύτερος Σέργιος Τσετβερίκοφ: Τὸ ὑποχρεωτικὸ καθήκον νὰ τελεῖ καθήμερινὰ τὴν Θ. Λειτουργία»⁸.

Εἶναι ἀδιαμφισβήτητο ὅτι ὁ ποιμὴν ξεχωρίζει σὰν μύγα μέσα εἰς τὸ γάλα καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποτελεῖ τὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση, βάσει αὐτῶν τῶν ὁποίων διδάσκει, ὥστε νὰ παραδειγματίζονται ἔχοντας ζωντανὸ παράδειγμα τὸν ποιμένα τους.

Ἐχοντας αὐτὰ ὑπόψιν τοῦ ὁ Ἰωάννης, προσπάθησε νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὸ πέτυχε εἰς τὸ ἔπακρο, καὶ γιὰ ὄφελος δικό του ὡς χριστιανός, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὄφελος τῆς λογικῆς ποιμνῆς του.

α) Ὁ ἅγιος Ἰωάννης καὶ ἡ οἰκογένειά του.

«Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον... τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον». Ὁ ποιμένας, λέγει ὁ θεῖος Παῦλος, πρέπει νὰ γνωρίζῃ νὰ κυβερνᾷ καλὰ τὸ σπίτι του. Νὰ εἶναι καλὸς οἰκογενειάρχης. Γιατί; «Εἴ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;»⁹. Ἀλήθεια, ἂν δὲν εἶναι καλὸς κυβερνήτης τῆς οἰκογενείας του, τῆς μικρῆς αὐτῆς κοινωνίας, πῶς θὰ κυβερνήσῃ, θὰ ἐπιμεληθῇ καὶ θὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἐνορία του, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τόσα μέλη; Ἀπαραίτητα λοιπὸν ὁ ποιμένας πρέπει νὰ εἶναι πρότυπον οἰκογενειάρχου¹⁰.

(Συνεχίζεται)

7. Ὁρα «Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης», σελ. 33.

8. Αὐτόθι, σελ. 34.

9. Α' Τιμ. γ' 5.

10. Ὁρα «Πιστὸς οἰκονόμος», Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονυσίου, σελ. 233.

Καὶ στὰ δικὰ μας!

Ἐλπίδες γιὰ τὴν ἀναστροφή τῆς πορείας συρρίκνωσης τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πληθυσμοῦ δημιουργεῖ ἡ αὐξηση κατὰ τὸ 1996 τοῦ ποσοστοῦ τῆς γεννητικότητος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση. Σύμφωνα μὲ μελέτη τοῦ στατιστικοῦ γραφείου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, τῆς Γιούροστατ, τὸ ποσοστὸ γεννητικότητος στὴν Ἐνωση κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος αὐξήθηκε ἀπὸ 1,43 σὲ 1,44 γεννήσεις ἀνὰ γυναῖκα. Σημειώνεται ὅτι τὸ ποσοστὸ γεννητικότητος τῶν ΗΠΑ ἀνέρχεται στὸ 2,06, ἐνῶ στὶς λιγότερο ἀνεπτυγμένες χώρες ὑπερβαίνει τὸ 3%. Συνολικῶς στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση τὸ 1996 γεννήθηκαν τέσσερα ἑκατομμύρια βρέφη, ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς αὐξήθηκε κατὰ 1.037.600 ἄτομα, φθάνοντας στὰ 373.691.200 ἄτομα. Σημειώνεται ὅτι γιὰ τὸ ἴδιο διάστημα ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς αὐξήθηκε κατὰ 81 ἑκατομμύρια ἄτομα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα στὴν Ἐνωση ἀντιστοιχοῦσε μόνον τὸ 1,3%. Χαρακτηριστικὰ ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ ἀντίστοιχη συμβολὴ τῆς Ἰνδίας στὴν αὐξηση τοῦ παγκόσμιου πληθυσμοῦ ἦταν 21%, τῆς Κίνας 15% ἐνῶ τῶν ΗΠΑ καὶ τῆς Ἰαπωνίας ἦταν 2,9%.

—Καὶ στὰ δικὰ μας!...

Δὲν ξεχνῶ!

Μπορεῖ οἱ Τοῦρκοι ὅταν κατέλαβαν τὸ 1974 ἓνα τμῆμα τῆς Κύπρου νά... τουρκοποιήσαν καὶ τὶς ὀνομασίες τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ χωριῶν, ἀλλὰ ὅταν πρόκειται νὰ εἰσπράξουν χρήματα καὶ μάλιστα σὲ συνάλλαγμα ξαναγυρίζουν στὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα πού εἶναι καὶ διεθνῶς γνωστά. Ποιὸς ἀλήθεια γνωρίζει τὴν Γκαζιμαγκούσα (δηλαδὴ τὴν Ἀμμόχωστο) ἢ τὴν Γκιουζεργιούρτ (δηλαδὴ τὴ Μόρφου) ἢ ἀκόμη τὸ Ἰσκιλ (δηλαδὴ τὸ Τρίκωμο), στὴν Εὐρώπη; Κι ἂν ἔλεγαν σ' ἓνα Βρεταννὸ ἢ Ἀμερικανό: ἔλα νὰ περάσεις τὶς διακοπὲς στὴν Γκιουζεργιούρτ δὲν θὰ τοὺς κοιτοῦσε ἔκπληκτος; Μὲ πληρωμένες καταχωρήσεις τοὺς στοὺς Φαϊνάνσιαλ Τάιμς οἱ Τοῦρκοι διαφημίζουν τὴν τουριστικὴ κατεχόμενη βόρεια Κύπρον ἀναφέροντας τὶς πόλεις μὲ τὴν ἐλληνικὴ τους ὀνομασία καὶ ἐντὸς παρενθέσεως τὴν τουρκικὴ. Ποιά ἀξιοθέατα ὅμως διαφημίζουν στοὺς τουρίστες; ὅλα τὰ ἐλληνικὰ βυζαντινὰ μοναστήρια, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἔχουν ἤδη λεηλατηθεῖ, ἀκόμη τὶς ἀρχαῖες ἐλληνικὲς πόλεις, τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἀρχαῖα θέατρα πού ἔπε-

σαν στὰ χέρια τοὺς. Εἶναι δηλαδὴ σὰν νὰ τοὺς λέ-
νε «ἐλάτε στὴν Κύπρον τῶν Τουρκοκυπρίων, νὰ
θαυμάσετε τὴν Ἑλλάδα».

Συμβαίνει καὶ ἐς... Σαγκάην!

Εἶναι ἡ πλουσιότερη πόλη τῆς Κίνας, ἡ Σαγκάη, ἀλλὰ αὐτὸ ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ τὸ φαντα-
στεῖ; Οἱ κάτοικοί της ξοδεύουν τὸ ἰσοδύναμο τῶν
120 ἑκατομμυρίων τὸ χρόνο γιὰ τὴν φροντίδα οἰκό-
σιτων ζώων. Ὁ τζίρος τῆς σχετικῆς ἀγορᾶς ἔχει
δεκαπλασιαστεῖ ἀπὸ τὸ 1990, ἐνῶ ἄρδην ἔχουν ἀλ-
λάξει καὶ τὰ... γούστα τῶν ζωοφίλων: πρὶν ἀπὸ 10
χρόνια, λόγου χάρι, γιὰ ζῶα συντροφιάς ἐπαιρναν
σκύλους, γάτες, καναρίνια, ἄντε καὶ κανένα χρυ-
σόψαρο. Σήμερα, ἀγοράζουν ἀπὸ σκύλους μέχρι
σαῦρες καὶ κάθε εἶδους περιέργα ἔντομα.

Ἀριστη κίνηση!

Στὴν Ἐθνικὴ Πινακοθήκη ἐγκαινιάστηκε αὐτὲς
τὶς ἡμέρες ἔκθεση πού παρουσιάζει αὐθεντικὲς
μαρτυρίες ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸ
3000 π.Χ. ὡς τὸ 1600 μ.Χ. Περιλαμβάνει δείγματα
σφηνοειδοῦς γραφῆς, δείγματα γραμμικῆς Α καὶ
Β, παπύρους, σχέδια ἀρχαίων βιβλιοθηκῶν, κώδι-
κες, βυζαντινὰ χειρόγραφα, τυπογραφικὰ ἀρχέτυ-
πα, χαρακτικά, καταλόγους βιβλιοθηκῶν κ.ἄ. Ἡ
συγκέντρωση τοῦ ὕλικου ἀπὸ εὐρωπαϊκὲς —κυ-
ρίως— βιβλιοθήκες ὀφείλεται στὸν Κώστα Στάϊκο,
συγγραφέα τοῦ τόμου «Βιβλιοθήκη, ἀπὸ τὴν Ἀρ-
χαιότητα ὡς τὴν Ἀναγέννηση», ὁ ὁποῖος παρου-
σιάστηκε ταυτοχρόνως μὲ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέ-
σεως.

Κατάδυση καὶ ἀνάδυση

Ἐνα μοναστήρι ὅσο μικρὸ καὶ νὰ 'ναι
μπορεῖ νὰ γίνῃ ὠκεανός,
ὅπου στοὺς κόλπους του δέχεται κάθε λογῆς
νερὰ
ἢ ταπείνωσή του τ' ἀφομοιώνει ὅλα χωρὶς ἀντί-
δραση
στὰ βάθη του μπορεῖς νὰ βρεῖς τὸ μέγεθος
τῆς μικρότητάς σου
καὶ ν' ἀναδυθεῖς μέγας.

Μοναχὸς Μωϋσῆς (Ἀθωνικὰ ποιήματα)

Μ. Μελ.